

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ХОМУТЕНКО АЛЛА ВІТАЛІЇВНА

УДК 336.131:167.7(477)

**УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, доцент
Волохова Ірина Семенівна,
Одеський національний економічний
університет,
завідувач кафедри фінансів;

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Дем'янишин Василь Григорович,
Тернопільський національний економічний
університет,
професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія;

доктор економічних наук, професор
Опарін Валерій Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри фінансів;

доктор економічних наук, доцент
Рожко Олександр Дмитрович,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка,
проректор з науково-педагогічної роботи
(перспективний розвиток).

Захист дисертації відбудеться «11» грудня 2019 р. о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий «08» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. О. Даниліна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Забезпечення фінансової стійкості держави та розвитку суспільних інститутів, досягнення соціальної справедливості й загального добробуту, підвищення якості суспільних благ і послуг – завдання, які є визначальними для будь-яких суспільних трансформацій. Виконання державою цих завдань неможливе без достатнього фінансового забезпечення, яке значною мірою залежить від рівня ефективності управління державними фінансами. У сучасній економіці роль такого управління підвищується: удосконалюється інституційне забезпечення, посилюється боротьба з правопорушеннями у економічній сфері, спрощується встановлення комунікаційних зв'язків між уповноваженими органами державної влади та суспільством. Однак позитивні тенденції в цій сфері ще не набули стійкого довгострокового характеру. У цьому контексті актуалізується доцільність проведення комплексних наукових досліджень парадигми управління державними фінансами України для формування концептуальних теоретико-методологічних засад та вироблення практичних рекомендацій щодо підвищення рівня задоволення суспільних інтересів.

Наукове підґрунтя управління державними фінансами заклали такі відомі науковці: Ж. Боден, В. Геєць, М. Зверяков, Й. Зонненфельс, Д. Карафа, Н. Макіавеллі, Р. Майсгрейв, К. Рау, Л. фон Секендорф, О. Чернявський, І. Чугунов, В. Федосов, С. Юрій, І. Янжул та ін. Подальшого розвитку цей напрямок набув у працях Л. Алексеєнко, В. Андрущенко, В. Базилевича, О. Барановського, В. Баранової, З. Варналія, О. Василика, І. Волохової, В. Дем'янишина, І. Запатріної, С. Злупка, С. Лондаря, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, О. Кириленко, М. Крупки, В. Опаріна, К. Павлюк, Ю. Пасічника, І. Чугунова, П. Юхименка та інших фундаторів вітчизняної фінансової науки. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ управління державними фінансами здійснили вчені: Р. Балакін, Т. Богдан, С. Гасанов, Дж. Грубер, П. Джейн, Т. Єфименко, О. Молдован, В. Небрат, О. Рожко, О. Тулай, А. Шах та ін. Окремі аспекти управління, зокрема, державним бюджетом стали предметом досліджень: Н. Винниченко, О. Горбунова, Н. Мельничук, С. Михайленко, Л. Сафонової та ін.

Визнаючи незаперечну наукову та практичну значущість здійснених ученими напрацювань, вважаємо, що управління державними фінансами як науковий напрямок досліджень залишається недостатньо опрацьованим на теоретичному та методологічному рівнях.

Зазначене зумовило вибір теми дисертаційної роботи, її актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет та методологію дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до програм і планів наукових досліджень Одеського національного економічного університету за тематикою: «Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки вдосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку» (ДР № 0107U011415), у межах якої автором обґрунтовано напрямки

вдосконалення порядку формування, розподілу й використання державного бюджету України; «Трансформаційні процеси у податковій системі України» (ДР № 0112U007707), де автором здійснено аналіз і прогнозування податкових надходжень до державного бюджету України; «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України» (ДР № 0116U000217), у межах якої автором досліджено механізм фінансового планування в Україні та визначено напрямки його вдосконалення. Автором розроблено науково-методичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління державними фінансами та запропоновано напрямки вдосконалення методичних підходів до проведення контролю за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю сплати податку на прибуток підприємств і податку на додану вартість під час виконання госпдоговірних тем кафедри фінансів: «Регулювання та контроль у системі управління державними та місцевими фінансами» (ДР № 0115U004588) і «Використання методів, об'єктів та алгоритму проведення судово-економічної експертизи з питань повноти, правильності нарахування та сплати податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість для оцінки якості висновку експерта» (ДР № 0119U102625). Крім того, науково-практичні рекомендації щодо посилення заходів податкового стимулювання будівництва житла в Україні знайшли відображення в науково-дослідній госпрозрахунковій темі «Соціально-економічні проблеми менеджменту» (ДР № 0114U006189) наукового журналу «Економіка і фінанси».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних засад, науково-методичних і практичних рекомендацій щодо формування нової парадигми ефективного управління державними фінансами.

Для досягнення мети дослідження поставлено й вирішено такі завдання:

- систематизувати наукові витoki та обґрунтувати напрямки дослідження сфери управління державними фінансами;
- здійснити структурно-семантичний та прагматичний аналіз змісту терміну «державні фінанси»;
- виявити системні атрибути управління державними фінансами;
- узагальнити релевантні методологічні підходи до управління державними фінансами;
- ідентифікувати доктринальні принципи та формально-праксеологічні доміанти управління державними фінансами;
- розвинути методичний інструментарій управління державними фінансами;
- діагностувати проблематику та прагматику державного фінансового планування в Україні;
- розробити науково-методичні підходи до бюджетного планування в Україні;
- уточнити й розширити методологію та методичний інструментарій планування державних позабюджетних фондів грошових коштів України;
- удосконалити методологічне підґрунтя планування діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки України;

- систематизувати нормативно-правове забезпечення управління державними фінансами України;
- розвинути науково-методичні підходи до організації інформаційного забезпечення управління державними фінансами;
- окреслити концептуальні напрямки оптимізації фінансового та матеріально-технічного забезпечення управління державними фінансами;
- поглибити методологічні засади інституційно-кадрового забезпечення управління державними фінансами;
- удосконалити науково-методичні підходи до фінансового контролю в забезпеченні ефективного управління державними фінансами;
- розробити методологію комплексного оцінювання ефективності управління державними фінансами;
- здійснити квантифікацію й визначити інтегральну оцінку соціального, економічного та організаційного ефектів від управління державними фінансами;
- запропонувати дескриптивну концепцію модернізації управління державними фінансами.

Об'єктом дослідження є процес управління державними фінансами.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, науково-методичних і практичних аспектів управління державними фінансами.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи стали фундаментальні положення економічної теорії, макроекономіки, теорії фінансів та управління, наукові праці з проблем державного управління. Дослідження ґрунтується на таких методологічних принципах: детермінізму (причинно-наслідкових зв'язків усіх явищ і процесів), теоретичного осмислення практичних результатів; системності розгляду досліджуваних об'єктів; наукової об'єктивності висновків; розвитку – відображення кількісних та якісних характеристик об'єкта; достатності інформаційного забезпечення й повноти використовуваних статистичних даних; практичної корисності отриманих результатів тощо.

У дисертаційній роботі використано комплекс загальнонаукових (спостереження, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування та ін.) та спеціальних методів дослідження, зокрема: метод діалектичного пізнання – під час теоретичного осмислення окремих явищ і процесів, яке врахувало особливості аналізованого предмета; історико-логічний метод – для визначення наукових витоків управління державними фінансами; компаративний метод – під час порівняльного аналізу окремих фінансових категорій; процесний метод – для дослідження механізму управління державними фінансами; метод морфологічної декомпозиції – для визначення системних атрибутів управління державними фінансами; інституціонально-функціональний – у процесі дослідження та узагальнення вітчизняної управлінської практики; графічний метод – для візуалізації процесів формування, розподілу та використання державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів, фондів коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки; метод прогнозування – для визначення середньострокових перспектив формування й

використання державного бюджету України та інтегрального показника ефективності управління державними фінансами; логічного узагальнення – для розробки науково-методичного підходу до оцінювання ефективності управління державними фінансами з урахуванням вітчизняної практики та світового досвіду; метод квантифікації – для кількісного вираження ефективності управління державними фінансами; метод структурно-декомпозиційного аналізу – для оцінювання стану державного фінансового планування; метод нормування – для формування бальних оцінок індикаторів; кореляційно-регресійний аналіз – для обґрунтування ваг окремих індикаторів та синтетичних показників.

Інформаційною і фактологічною базою дослідження є нормативно-правові акти, монографічні дослідження й наукові публікації провідних вітчизняних та зарубіжних учених і практиків, аналітична інформація науково-дослідних установ, статистичні матеріали та звітні дані Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Національного банку України, Рахункової палати, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державної аудиторської служби України, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва та розвитку, Швейцарського економічного інституту та інших міжнародних організацій, ресурсів мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукові результати, одержані автором, полягають у поглибленні теоретико-методологічних положень та розробці науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління державними фінансами.

До найбільш вагомих результатів наукової новизни дисертаційної роботи відносимо:

вперше:

– розроблено науково-методологічний базис управління державними фінансами, який включає: принципи цілеспрямованого впливу (законність, прозорість, ефективність тощо), релевантні методологічні підходи (системний, проектно-орієнтований, процесний, сигнальний, інформаційний, синергетичний, структурно-функціональний, результативний, соціокультурний, інституціональний, продуктоорієнтований та ін.), які об'єднують діалектично пов'язані між собою загальнонаукові та спеціальні методи (компаративний, квантифікації, морфологічної декомпозиції тощо), що склало теоретичну, методологічну, емпіричну й логічну основу дослідження державних фінансів як об'єкту управління;

– запропоновано науково обґрунтовану дескриптивну концепцію модернізації управління державними фінансами, яка ґрунтується на поєднанні інституціонального підходу (дозволяє розкрити взаємозв'язок суспільних інститутів), структурного підходу (враховує складові державних фінансів), функціонального підходу (розподіляє напрямки управлінської діяльності у сфері державних фінансів за функціями), результативного підходу (орієнтованого на задоволення суспільних інтересів). Її практична реалізація дозволить побудувати систему управління державними фінансами замкнутого

циклу та досягнути місії управління державними фінансами – задоволення суспільних інтересів на основі забезпечення фінансової стійкості та досягнення ключових таргетів суспільного розвитку завдяки вдосконаленню відповідних інститутів (політичних, правових, соціальних, економічних);

– розроблено методологічні засади комплексного, системного оцінювання ефективності управління державними фінансами, які ґрунтуються на поєднанні результативного (враховує лише кінцеві результати управлінської діяльності, що виражаються через ефекти) і продуктоорієнтованого (орієнтований на кінцевий продукт – суспільні блага) підходів та передбачають побудову економіко-математичної моделі, що базується на запропонованій автором системі індикаторів, які структуровані за окремими ефектами (економічний, соціальний та організаційний), і методичних підходах до нормування й визначення ваги кожного індикатора з урахуванням їх мультиплікативного ефекту. Реалізація авторського підходу сприяє виявленню потенційно можливих ризиків управління державними фінансами, нівелювання яких позитивно вплине на якість та доступність суспільних благ і послуг;

удосконалено:

– семантичні межі та прагматику вживання окремих термінів фінансової науки (суспільні фінанси, публічні фінанси, державні фінанси) через виокремлення характерних ознак економічних відносин, які виникають у суспільстві під час формування, розподілу та використання фондів грошових коштів. На відміну від наявних, авторський підхід передбачає визначення рівня економічної системи, призначення певних фінансів, характеру економічних відносин, складу їх обов’язкових учасників, виду фонду, що в результаті цих відносин формується. Це дало можливість запропонувати авторську дефініцію терміну «державні фінанси», що сприятиме оновленню теоретичного базису фінансової науки;

– структурування системи управління державними фінансами на засадах ієрархічності та зворотного зв’язку, яка, на відміну від наявних уявлень, ураховує: структуру об’єкта управління – державних фінансів, матеріальним змістом яких виступають державний бюджет, державні позабюджетні фонди грошових коштів і фонди грошових коштів суб’єктів державного сектора економіки, що взаємопов’язані, але мають характерні атрибутивні властивості; багаторівневність суб’єктів управління державними фінансами, морфологічна декомпозиція яких за функціональною ознакою дозволила їх згрупувати; функції управлінської діяльності (планування, організація, мотивація, контроль). Зазначене сприятиме вдосконаленню теоретико-правових основ інститутів державного управління та фінансів;

– методологію та методичний інструментарій управління вхідними й вихідними фінансовими потоками державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів, фондів грошових коштів суб’єктів господарювання державного сектора економіки через його систематизацію та оновлення. Авторський підхід, на відміну від існуючих, передбачає групування методів управління за класичними функціями цілеспрямованого впливу, інструментів – за складовими державних фінансів, а важелів – за ступенем

впливу на об'єкт. Реалізація на практиці таких напрацювань дозволить оптимізувати фінансові потоки зазначених фондів грошових коштів;

– методологічне забезпечення перспективного планування на рівні суб'єктів господарювання державного сектора, яке, на відміну від наявного, передбачає: наукове обґрунтування етапів (сканування середовища, складання плану, розробка відповідного нормативно-правового забезпечення); урахування екзогенних (зокрема, штучне обмеження використання виробничої потужності суб'єкта господарювання й обсягу виробництва продукції у зв'язку з обмеженістю споживання) та ендогенних (зокрема, зміна управлінського персоналу, скорочення чисельності працівників) факторів впливу на планові показники; використання результативних методів (ресурсний, цільовий, факторний та ін.) і технологій (стратегія зростання, фінансова логістика тощо). Усе це дозволить підвищити рівень надійності прогнозів і точності складених планів, що уможливить забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання державного сектора економіки;

– науково-методичні підходи до реалізації контрольної функції управління державними фінансами, які, на відміну від існуючих, ураховують організаційно-функціональну структуру фінансового контролю та базуються на використанні комплексного аналітико-прогностичного інструментарію оцінювання результативності, дієвості, економічності контролю органів Рахункової палати й Державної аудиторської служби України, що позитивно вплине на ефективність управління державними фінансами;

– концептуальні засади оцінювання рівня: соціального ефекту – як результат управлінської діяльності у сфері соціального забезпечення й соціальної справедливості; економічного ефекту – як результат забезпечення бюджетної, боргової, інвестиційної стійкостей та фінансової стійкості суб'єктів господарювання державного сектора економіки; організаційного ефекту – як результат адміністрування й контролю у сфері державних фінансів. На відміну від наявних, авторський підхід дозволяє урахувати слабкі та сильні сторони управління державними фінансами за кожним напрямком, що позитивно позначиться на виконанні поставлених управлінських завдань;

набули подальшого розвитку:

– наукові підходи до обґрунтування призначення фінансової науки, яке полягає в пошуку нових ефективних методів управління процесами формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів. Зазначене сприятиме подальшому розвитку наукової думки й уточненню теоретичних засад відповідних економічних відносин для їх подальшої практичної аплікації;

– сутнісна характеристика доктринальних принципів управління державними фінансами, яка дозволила їх згрупувати на такі, що належать до системи управління загалом (науковість, системність, законність, плановість, ефективність, транспарентність) та такі, що безпосередньо стосуються уповноважених осіб (компетентність та відповідальність). Закладання цих принципів в основу сучасної парадигми управління державними фінансами дозволить забезпечити надання якісних суспільних благ і послуг;

– науково-методичні підходи до планування показників державного бюджету, які передбачають застосування оновленого інструментарію (методів прогнозування й варіантів, технологій бенчмаркінгу і краудсорсингу тощо) та врахування складного конгломерату ендогенних й екзогенних факторів впливу, які залежать від виду вхідних (податкові надходження, доходи від операцій з капіталом тощо) і вихідних (за видами суспільних благ) фінансових потоків. Їх використання дасть можливість розробити реалістичну фіскальну стратегію, підвищити рівень надійності бюджету й ефективності управління активами та зобов'язаннями держави;

– методологія та методичний інструментарій планування державних позабюджетних фондів, що представлено, зокрема, нормативним, індикативним методами та багатоваріантними розрахунковими прийомами і способами прогнозування, які враховують певну сукупність чинників впливу на планові показники доходів (кількість застрахованих осіб, темпи зростання доходів працюючого населення та ін.) і видатків (залежать від виду діяльності фонду). Зазначене сприятиме підвищенню рівня надійності складених планів, зменшенню ймовірності настання тимчасових касових розривів і дефіциту державних позабюджетних фондів грошових коштів, покращенню фінансової стійкості відповідних уповноважених суб'єктів;

– науково-методологічні підходи до державного фінансового планування як на довгостроковий, так і на середньостроковий періоди. Обґрунтовано, що стратегічне планування повинно містити загальне оцінювання обсягів наявних у країні фінансових, природних, трудових ресурсів та можливостей їх використання для вирішення поставлених завдань, натомість, до укрупнених показників середньострокового фінансового плану варто відносити як загальновідомі макроекономічні показники, так і показники, що характеризують рівень соціального розвитку. Доведено, що для побудови макроекономічної фінансової моделі використовують довгострокові базові прогнози або екзогенні припущення щодо бюджетної й боргової стійкості, до методологічних підходів оцінювання яких відносять: показники розриву; узагальнений облік; підхід, заснований на загальних моделях рівноваги. Застосування цих підходів дозволить підвищити рівень точності планових показників державних фінансів;

– наукові рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення управління державними фінансами, які, зокрема, передбачають систематизацію чинних актів, усунення суперечностей і неузгодженостей, активізацію впровадження бланкетних (відсильних) норм. Практична реалізація цих рекомендацій підвищить якість правового регулювання сектора загальнодержавного управління;

– концептуальні підходи до організації інформаційного забезпечення управління державними фінансами через упровадження єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи, яка створить ландшафт нової відкритої, соціально-орієнтованої системи. Стандартизація та уніфікація інформаційних технологій сприятиме покращенню комунікацій уповноважених суб'єктів управління

державними фінансами і громадян, що позначиться на якості та доступності суспільних благ і послуг;

– науково-методичні засади фінансового забезпечення управління державними фінансами, які базуються на результативному підході до діяльності уповноважених суб'єктів і системному підході до визначення джерел та інструментів, що залежать від виду суб'єкта господарювання і сфери його діяльності. Зазначене сприятиме оптимізації вхідних і вихідних фінансових потоків на рівні конкретних установ, організацій, підприємств – суб'єктів управління державними фінансами та підвищенню результативності їхньої діяльності;

– методологічне підґрунтя кадрового забезпечення управління державними фінансами на основі: удосконалення підходів до формування посадового окладу й заохочувальних доплат; використання сучасних мотиваційних засобів, таких як грейдування й партисипативне управління; посилення юридичної відповідальності посадових осіб та вдосконалення порядку притягнення до неї. Такі заходи підвищать рівень справедливості та конкурентоспроможності оплати праці, сприятимуть залученню до кадрового складу управлінців соціально свідомих осіб.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що авторські наукові пропозиції й методичні розробки доведені до рівня практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління державними фінансами на всіх рівнях економічної системи.

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію в Комітеті Верховної Ради України з питань бюджету. У законопроектній роботі були використані запропоновані наукові рекомендації щодо вдосконалення методів управління державними фінансами, зокрема у процесі підготовки змін до бюджетного законодавства, подальшого розвитку програмно-цільового методу бюджетування та під час опрацювання проектів законів про державний бюджет (довідка № 04-13/17-2303 (219108) від 03.09.2015 р.).

Науково-практичні рекомендації, розроблені за результатами проведеного дисертаційного дослідження, були використані Міністерством фінансів України під час формування фінансової, бюджетної, податкової і митної політик, політики у сфері державного фінансового контролю (довідка № 05000-08/396 від 26.05.2015 р.).

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію в територіальному управлінні Рахункової палати по Одеській, Миколаївській та Херсонській областях (у м. Одеса). Були використані рекомендації щодо вдосконалення теоретико-організаційних і нормативно-правових засад фінансового контролю в напрямку гармонізації вітчизняних положень із стандартами та нормами Європейського Союзу (довідка № 23-18/234 від 09.07.2018 р.).

Запропоновані організаційно-методичні підходи щодо вдосконалення роботи державних позабюджетних фондів грошових коштів були впроваджені в практичну діяльність Пенсійного фонду України в Одеській області (довідка № 12753/08-2 від 05.07.2019 р.).

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію в Департаменті фінансів Одеської обласної державної адміністрації під час розробки Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року і Програми Соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2015 рік (довідка № 01-58/1694 від 23.06.2015 р.).

Пропозиції автора щодо вдосконалення системи управління державними фінансами, зокрема рекомендації щодо підвищення ефективності середньострокового планування на основі бюджетної стратегії уряду, були використані Департаментом фінансів Київської обласної державної адміністрації (довідка № 1735 від 10.07.2015 р.).

Основні положення дисертаційної роботи пройшли апробацію в Департаменті фінансів Одеської міської ради під час розробки пріоритетних напрямків підвищення ефективності реалізації органами місцевого самоврядування фінансової політики держави (довідка № 01-11/14/1164 від 19.06.2015 р.).

Результати дисертаційного дослідження були використані в роботі Державного підприємства «Чорноморський експертно-технічний центр Держпраці», а саме: методичні підходи до фінансового планування; рекомендації щодо оцінювання рівня кадрового забезпечення та підвищення мотивації працівників підприємства, що сприяло підвищенню показника результативності праці; пропозиції зі здійснення внутрішньогосподарського контролю, які позитивно вплинули на стан фінансової дисципліни (довідка № 270 від 11.04.2019 р.).

Управління захисту економіки в Одеській області Департаменту захисту економіки Національної поліції України впровадило у практичну діяльність рекомендації, які сприятимуть удосконаленню процесів координації фінансово-господарських операцій, поточного фінансового контролю, комунікації всіх зацікавлених суб'єктів та підвищенню рівня їх відповідальності (довідка № 4035/39/114/03-2019 від 24.07.2019 р.).

Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України у практичній діяльності використовує запропоновані науково-методичні підходи до проведення планово-організаційної роботи в установі, які передбачають використання інноваційного інструментарію планування, формування фінансово-матеріального й кадрового забезпечення (довідка № 19/116-15008 від 20.08.2019 р.).

Результати дисертаційної роботи запроваджено в навчальний процес Одеського національного економічного університету у процесі формування освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування», під час розробки методичного забезпечення з підготовки магістерських (дипломних) робіт, навчально-методичного забезпечення з таких дисциплін, як «Фінанси», «Суспільні фінанси», «Фінансовий контроль», «Бюджетна система», «Фінансова система» (довідка № 01-11/760 від 05.09.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до вдосконалення теоретико-методологічних засад управління державними

фінансами. Основні наукові результати, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, належать особисто авторові.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України» (м. Одеса, 2010 р.); «Стан та проблеми оподаткування в умовах світової фінансової кризи» (м. Донецьк, 2010 р.); «Стратегія розвитку України у глобальному середовищі» (м. Сімферополь, 2010 р.); «Актуальні питання економіки та управління у сучасних соціально-економічних умовах» (2013 р.); «Розвиток економіки у XXI столітті: теоретичні та практичні аспекти досліджень» (м. Тернопіль, 2013 р.); «Сучасні проблеми та механізми фінансового управління» (м. Харків, 2013 р.); «Ефективне управління економікою: процеси, явища, ризики» (м. Черкаси, 2014 р.); «Економіка та сучасний менеджмент: теоретичні та практичні аспекти» (м. Одеса, 2014 р.); «Проблемы и перспективы социально-экономического развития территорий» (м. Ополе, Польща, 2015 р.); «Розвиток національної економіки: теорія і практика» (м. Івано-Франківськ, 2015 р.); «Глобальне управління: теорія та практика» (м. Афіни, Греція, 2015 р.); «От Балтики до Причерноморья: национальные модели экономических систем» (м. Рига, Латвія, 2016 р.); «Україна – Болгарія – Європейський Союз: сучасний стан і перспективи» (м. Варна, Болгарія, 2016 р., 2018 г.); «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: збірник матеріалів» (м. Запоріжжя, 2018 р.); European integration of economics, education and law: Proceedings of the International Scientific Conference (м. Варшава, Польща, 2018 р.); «Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 2018 р.); «Фінансова інфраструктура в забезпеченні сталого розвитку» (м. Київ, 2019 р.); «Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти» (м. Дніпро, 2019 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки й результати дослідження опубліковано у 80 наукових працях загальним обсягом 155,67 друк. арк., із яких особисто авторові належать 63,59 друк. арк., зокрема: 1 одноосібна монографія обсягом 20,26 друк. арк., 5 колективних монографій, 46 статей у наукових фахових виданнях України (із них 40 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 8 статей в іноземних періодичних виданнях, 1 стаття в науковому виданні, 19 тез доповідей за результатами участі в міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація загальним обсягом 684 сторінки друкованого тексту, з яких основного тексту 376 сторінок, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел із 697 найменувань, викладених на 93 сторінках, 27 додатків, розміщених на 188 сторінках. Основний текст роботи містить 36 таблиць та 47 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми роботи, окреслено ступінь наукової розробленості та розкрито зв'язок дослідження з науковими темами. Визначено об'єкт та предмет, мету й завдання, методи та інформаційну базу дослідження. Сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, а також зазначено відомості щодо впровадження й апробації основних положень дисертаційної роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади управління державними фінансами»** систематизовано наукові витоки та обґрунтовано напрямки дослідження сфери управління державними фінансами; здійснено структурно-семантичний та прагматичний аналіз змісту терміну «державні фінанси»; виявлено системні атрибути управління державними фінансами.

На основі аналізу наукових полідисциплінарних досліджень встановлено, що в основі формування концепції управління державними фінансами лежить генетично-еволюційна парадигма, яка ґрунтується на: науці про державне управління (Ф. Аквінський, Ж. Боден, Й. Зонненфельс, Д. Карафа, Н. Макіавеллі, Л. фон Секендорф, І. фон Юсті та ін.), політичній економії (П. Буагільбер, Ф. Кене, Л. Косса, О. Мірабо, У. Петті, К. Рау, Д. Рікардо, Ж. Сісмонді, А. Сміт, А. Тюрго та ін.), фінансовому праві (С. Десницький, Г. Жез, В. Лебедєв, М. Сперанський, І. Янжул та ін.) та фінансовій науці (І. Горлов, Дж. Грубер, В. Дем'янишин, П. Джейн, В. Кудряшов, І. Луніна, Р. Масгрейв, В. Опарін, О. Рожко, В. Федосов, О. Чернявський та ін.). Доведено, що з позиції гносеологічного підходу призначенням фінансової науки є пошук нових ефективних методів управління процесами формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів.

У напрямку посилення теоретичного базису фінансової науки обґрунтовано необхідність уточнення змісту окремих понятійних конструкцій через визначення структурно-семантичних меж і прагматики вживання термінів: «державні фінанси», «публічні фінанси», «суспільні фінанси». Як результат – було аргументовано доцільність уточнення характеру й мети наукового пізнання відповідних явищ. Для розкриття економічної природи зазначених понять було виділено їхні характерні ознаки за рівнем економічної системи, характером економічних відносин, складом обов'язкових учасників економічних відносин, призначенням цих фінансів і видами фондів, що формуються. Усе це дозволило сформулювати авторську дефініцію терміна «державні фінанси», під якими пропонується розуміти урегульовані нормами права економічні відносини в грошовій формі, що виникають у процесі формування, розподілу та використання державних централізованих фондів грошових коштів і фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки. Головним призначенням таких фондів, які виступають матеріальним змістом державних фінансів, є: надання суспільних благ і послуг та, як результат, задоволення суспільних інтересів.

Із позицій процесного підходу державні фінанси як об'єкт управління виступають у вигляді вхідних та вихідних фінансових потоків державного бюджету, державних позабюджетних фондів і фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки (рис. 1).

На основі застосування структурного підходу було виділено рівні морфологічної декомпозиції суб'єктів управління державними фінансами (вищий, середній, нижній). Віднесення того чи іншого суб'єкта до певного рівня здійснено залежно від обсягу його компетенцій щодо управління державними фінансами та вагомості ухвалених управлінських рішень.

Рис. 1 – Державні фінанси як об'єкт управління з позицій процесного підходу

Застосування в процесі дослідження системного підходу обумовило розгляд управління державними фінансами як системи, яка об'єднує сукупність взаємопов'язаних елементів, що наділені певними атрибутивними властивостями (рис. 2).

У другому розділі «Методологія управління державними фінансами» узагальнено релевантні методологічні підходи до управління державними фінансами; ідентифіковано доктринальні принципи та формально-праксеологічні доміанти управління державними фінансами; розвинуто методичний інструментарій управління державними фінансами.

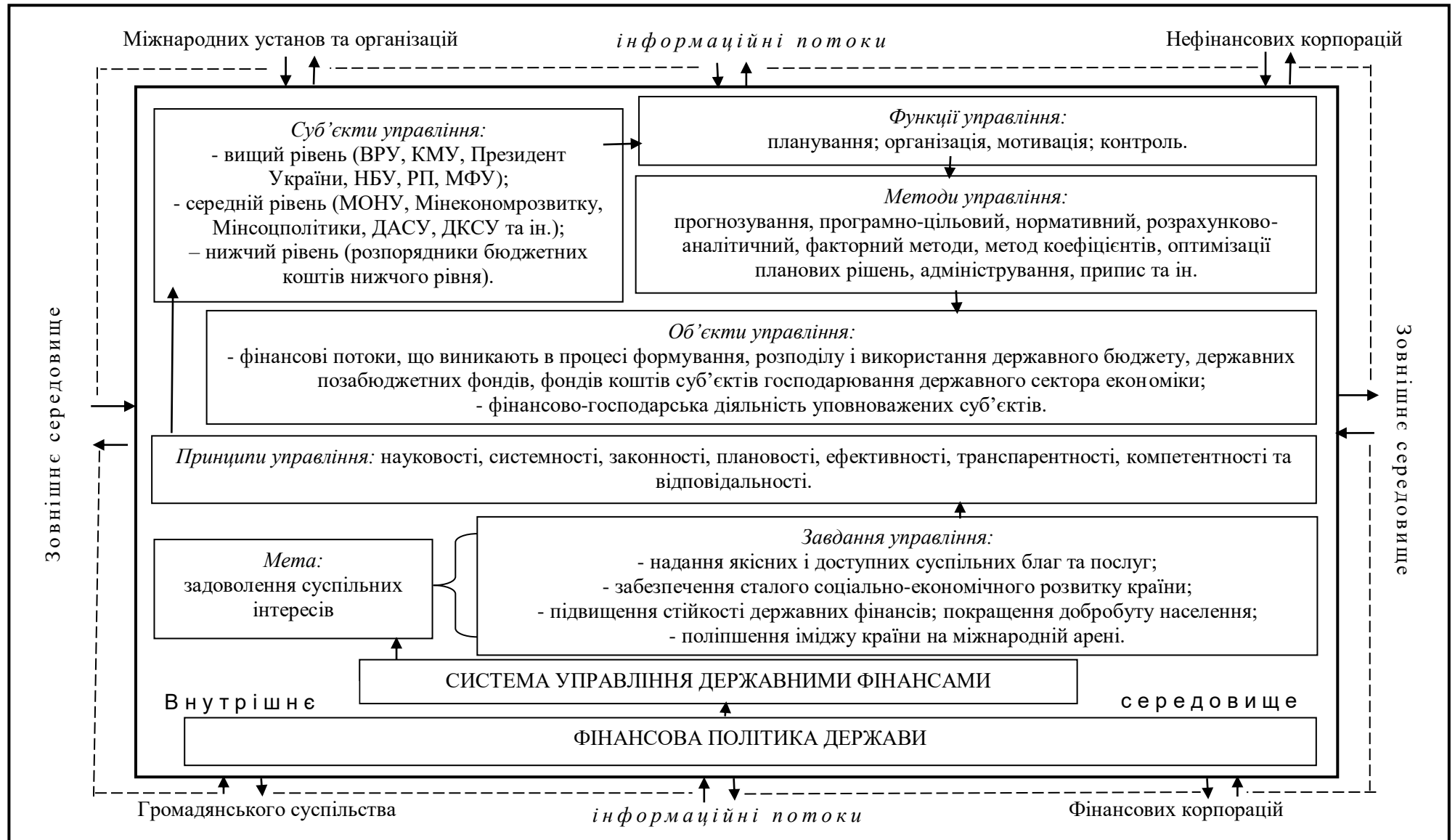

Рис. 2 – Структура системи управління державними фінансами

Зміна парадигми розвитку системи управління обумовлює необхідність синтезування релевантних методологічних підходів, які об'єднують діалектично пов'язані між собою методи. Здійснений компаративний аналіз системного, процесного, продуктоорієнтованого, інституціонального, синергетичного, соціокультурного, результативного та інших підходів дозволив визначити їхні переваги, недоліки й особливості закладання в методологічне підґрунтя управління державними фінансами та проведених у цій сфері реформ.

Цілісного характеру методології управління державними фінансами надають принципи (рис. 2), які, зі свого боку, визначають роль усіх елементів системи. Так, принцип транспарентності обумовлює відкритість діяльності уповноважених суб'єктів, а принцип ефективності – спрямованість на досягнення певних результатів завдяки застосуванню оптимального набору діалектично пов'язаних між собою методів, інструментів і важелів (дієвого механізму управління (рис. 3).

Рис. 3 – Механізм управління державними фінансами

Для здійснення цілеспрямованого впливу на окремі процеси фінансово-господарської діяльності уповноважені суб'єкти управління державними фінансами можуть використовувати набір комплементарних методів, тобто управлінські технології, до яких відносять: бенчмаркінг, реінжиніринг, фінансову логістику, аутсорсинг, краудсорсинг, SMART-управління та ін. Вибір технології залежить від поставлених поточних завдань. Наприклад, якщо це формування конкретних, вимірювальних, реалістичних, релевантних і обмежених у часі цілей – застосують SMART-управління, а в разі залучення громадськості до визначення пріоритетних напрямків бюджетного фінансування – краудсорсинг. Імплементатії найкращого світового інструментарію у вітчизняну практику управління державними фінансами сприяє бенчмаркінг, а використання технології «фінансова логістика» дасть змогу оптимізувати фінансові потоки державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів і фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

У третьому розділі «**Структурно-декомпозиційний аналіз планування в управлінні державними фінансами України**» діагностовано проблематику та прагматику державного фінансового планування; розроблено науково-методичні підходи до бюджетного планування; уточнено й розширено методологію та методичний інструментарій планування державних позабюджетних фондів грошових коштів України; удосконалено методологічне підґрунтя планування діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки України.

За результатами дослідження встановлено відсутність концептуальних засад перспективного державного фінансового планування в Україні та наявність численних проблем у цій сфері – інституційного, методичного, інформаційно-комунікаційного характеру. У зв'язку з цим у роботі сформовано методологічне підґрунтя стратегічного та середньострокового планування як на рівні державного бюджету, так і на рівні державних позабюджетних фондів і фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки (рис. 4).

Проведений аналіз практики бюджетного планування в Україні продемонстрував: неврахування пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку країни під час складання бюджетних планів; неадекватність здійснених прогнозів макроекономічних і бюджетних показників; ненадійність складених планів як за доходами, так і за видатками державного бюджету, що підтверджується емпіричними даними за 2008-2018 рр. (наприклад, найбільше абсолютне і структурне відхилення за видатками спостерігалось у 2009 р. – 18,4 % та 22,5 % відповідно).

Динаміка доходів і видатків Державного бюджету України досить точно описується як експоненційною, так і поліноміальною функцією. Однак більш обґрунтованою для прогнозування показників держбюджету є поліноміальна функція, використання якої дозволило скласти прогноз до 2021 р. та встановити тенденції темпів зростання доходів (15-17% щорічно) і видатків

(14-16% щорічно), що свідчить про спрямованість державної політики на скорочення дефіциту державного бюджету.

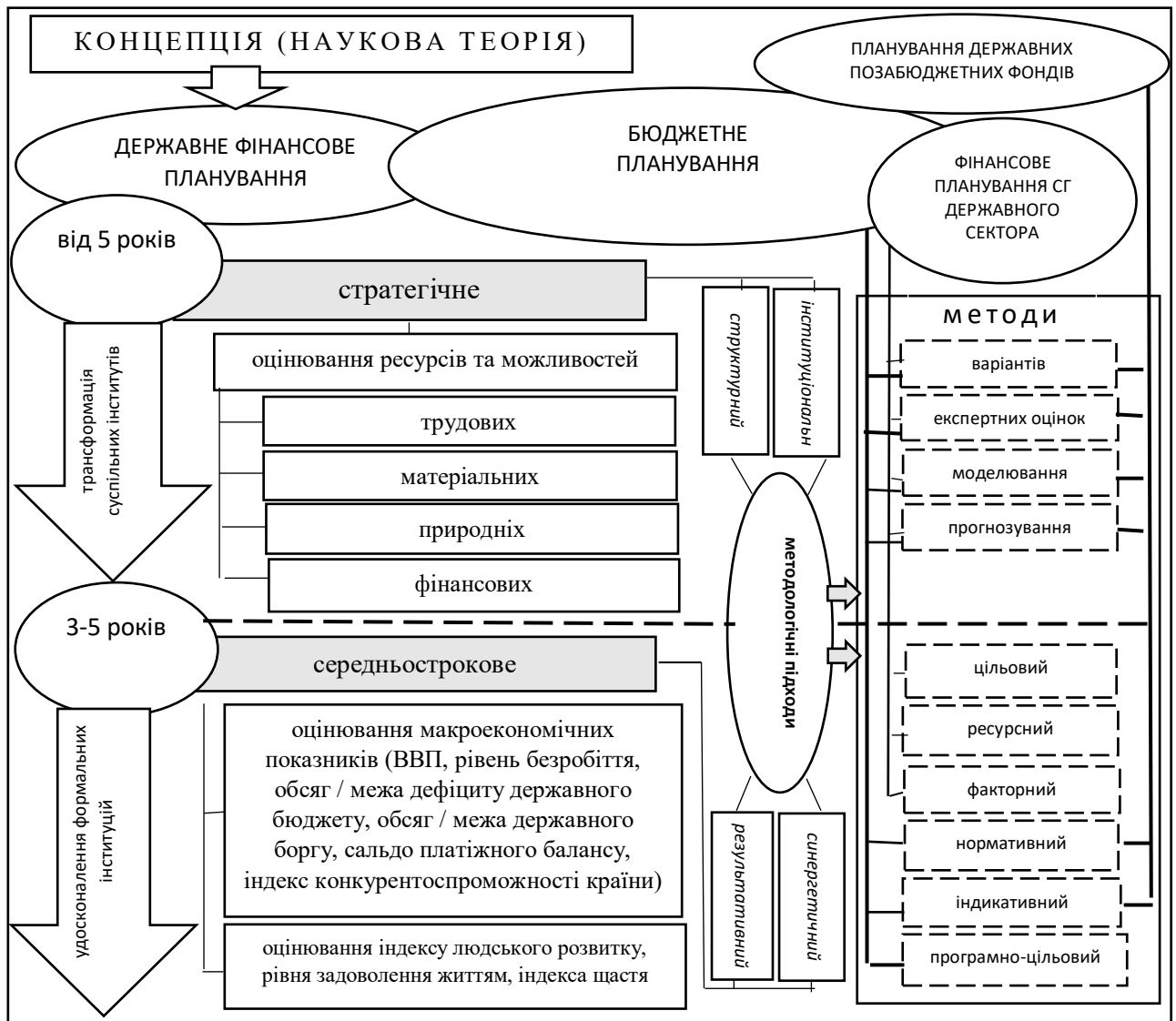

Рис. 4 – Методологічні засади стратегічного та середньострокового планування у сфері державних фінансів

Структурно-декомпозиційний аналіз стану планування державних позабюджетних фондів грошових коштів дозволив установити економічну необґрунтованість ухвалених управлінських рішень щодо: показників затверджених бюджетів, змін інструментів управління, капіталізації вільних грошових коштів фондів тощо. Усе це негативно позначалось на точності планових розрахунків і збалансованості фондів. Для прикладу наведемо показники тимчасових касових розривів і дефіциту Пенсійного фонду України, який є найбільш розбалансованим державним позабюджетним фондом грошових коштів (рис. 5).

Для підвищення точності планових розрахунків державних позабюджетних фондів обґрунтовано необхідність урахування факторів впливу із застосуванням централізованої системи аналітики та інформаційно-комунікаційних технологій. За допомогою цієї системи управитель фонду може

більш достовірно визначити прогностні показники кількості застрахованих і зайнятих осіб, темпів зростання обсягів ВВП і доходів працюючого населення, рівня номінальної та реальної заробітної плати. Крім того, підвищиться рівень прозорості й відкритості діяльності відповідних установ, що позитивно позначиться на довірі населення до них.

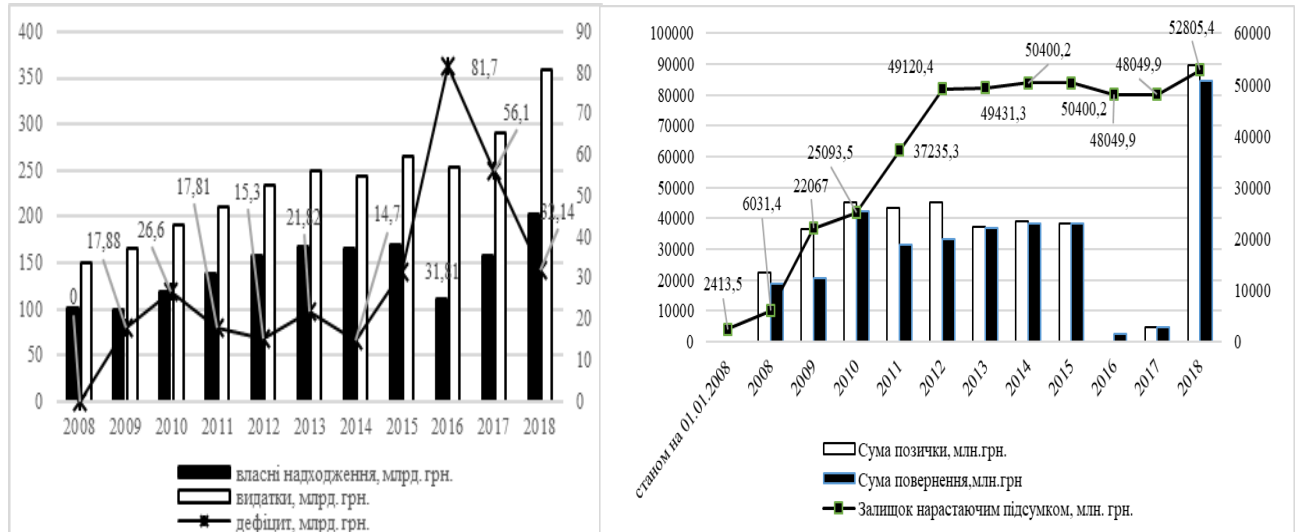

Рис. 5 – Динаміка показників розбалансованості Пенсійного фонду України

Завдяки використанню аналітичного методу дослідження фінансового планування на державних підприємствах за 2008-2018 рр. виявлено суттєві відхилення за окремими статтями фінансових результатів (близько 40 % підприємств не виконували плани за показником «фінансовий результат до оподаткування»). Існуючий порядок планування фінансово-господарської діяльності державних підприємств, який здебільшого базується на показниках минулого періоду, скоригованих на прогностний індекс інфляції, не стимулює до результативної діяльності відповідних суб'єктів управління. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність оновлення методичного інструментарію та впровадження перспективного планування, яке ґрунтується на принципах холізму, безперервності, гнучкості, точності, комплексності.

У четвертому розділі «Розвиток методологічних засад інституційно-організаційного забезпечення управління державними фінансами України» систематизовано нормативно-правове забезпечення управління державними фінансами України; розвинуто підходи до організації інформаційного забезпечення управління державними фінансами; окреслено концептуальні напрямки оптимізації фінансового та матеріально-технічного забезпечення управління державними фінансами; поглиблено методологічні засади інституційно-кадрового забезпечення управління державними фінансами.

Метод структуризації дозволив розділити вітчизняні нормативно-правові акти на групи залежно від сфери поширення їх регулювання, а метод критичного аналізу дозволив виявити прогалини, що негативно позначаються

на результативності управління державними фінансами. За допомогою методу логічного узагальнення сформовано напрямки вдосконалення нормативно-правового забезпечення управління державними фінансами, що базуватимуться на принципах стандартизації й гармонізації (рис. 6).

Інформаційне забезпечення управління державними фінансами України формується завдяки електронним інформаційно-телекомунікаційним системам, що сприяють: діджиталізації управлінських процесів, покращенню комунікацій між усіма зацікавленими сторонами, відкритості суб'єктів управління державними фінансами, мінімізації витрат часу на акумулювання та аналіз необхідних відомостей, економії трудових і матеріальних ресурсів, розвитку власної ІТ-індустрії, формуванню державного інтегрального електронного інформаційного простору. Водночас були виявлені й певні недоліки, усунення яких у результаті дотримання принципів комплексності та уніфікації забезпечить покращення інформаційного забезпечення управління державними фінансами.

Від виду суб'єкта господарювання державного сектора економіки та сфери його діяльності (державні підприємства або бюджетні установи: органи державної й місцевої влади, освітні, медичні, культурні та спортивні заклади, наукові установи і установи, що виконують функції соціального захисту населення) залежить джерело їх фінансового забезпечення (державний бюджет, місцеві бюджети, державні цільові фонди, фонди коштів міжнародних організацій та урядів іноземних країни, фонди коштів домогосподарств, фізичних осіб, власні кошти підприємств) та інструменти, що при цьому застосовуються (бюджетне асигнування; бюджетне кредитування; фінансування у формі інвестицій; державні трансферти; фінансування у формі грантів, дотації на створення спеціальних робочих місць для інвалідів; кредити, позики, боргові цінні папери; виручка від реалізації товарів, робіт та послуг, необоротних активів; нерозподілений прибуток).

Законність та оптимізація фінансового й матеріально-технічного забезпечення управління державними фінансами з використанням моделі «управління за центрами відповідальності» уможливить фінансову самостійність суб'єктів управління з одночасним посиленням персональної відповідальності уповноважених осіб.

Реформа державного управління в Україні викрила недостатність висококваліфікованих кадрів, здатних успішно реалізовувати поставлені перед ними завдання, забезпечувати надання належних якісних суспільних благ і послуг населенню. Це зумовлює необхідність зміни методологічних підходів до державної кадрової політики у сфері управління державними фінансами – закладання системодіяльного, соціокультурного й біхевіористичного підходів.

Якісний склад кадрового забезпечення суб'єктів управління державними фінансами значною мірою залежить від мотиваційного механізму, тобто оптимального набору командно-адміністративних, соціально-психологічних та економічних методів стимулювання до праці. Такими методами є сукупність прийомів та способів заохочень (виплата винагороди, публічне визнання,

підвищення по службі тощо) і покарань (грошові стягнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо), які виступають як у матеріальній (монетарній), так і в нематеріальній формах. Зазначені методи мотивації реалізуються через певні інструменти. Наприклад, інструментами виплати винагороди працівникам є розмір окладу, надбавки, премії, участі в розподілі прибутку та ін., а інструментом грейдуння – категорія, ранг, розряд тощо.

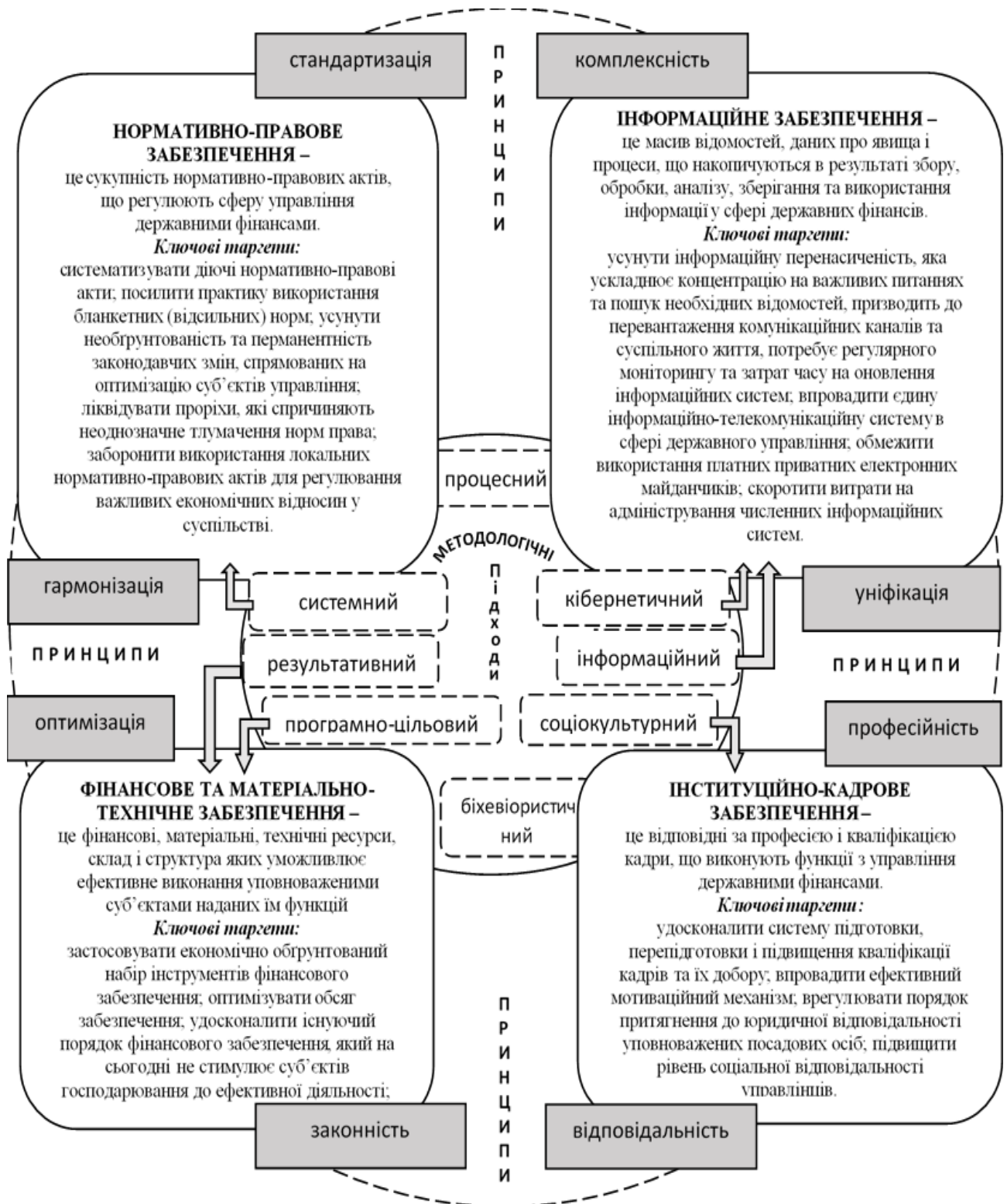

Рис. 6 – Науково-методичні підходи до інституційно-організаційного забезпечення управління державними фінансами

У п'ятому розділі «Концептуалізація фінансового контролю та модернізації управління державними фінансами» вдосконалено науково-методичні підходи до фінансового контролю в забезпеченні ефективного управління державними фінансами; розроблено методологію комплексного, системного оцінювання ефективності управління державними фінансами; здійснено квантифікацію та визначено інтегральну оцінку соціального, економічного й організаційного ефектів від управління державними фінансами; запропоновано дескриптивну концепцію модернізації управління державними фінансами.

Проведене оцінювання діяльності органів Рахункової палати (РП) та Державної аудиторської служби України (ДАСУ) за розробленою автором системою показників результативності, економічності та дієвості дозволило встановити, що ці суб'єкти державного фінансового контролю недостатньо успішно виконують завдання щодо забезпечення ефективного управління державними фінансами (рис. 7). Так, за показниками результативності діяльності органів контролю, такими як частка виявлених втрат у видатках та частка відшкодованих втрат у доходах Державного бюджету України, встановлено негативну тенденцію. Волатильність показників з низхідною тенденцією спостерігається також за індексом дієвості приписів (рекомендацій) та індексом окупності, які є відносними показниками дієвості та економічності контрольної діяльності цих органів відповідно.

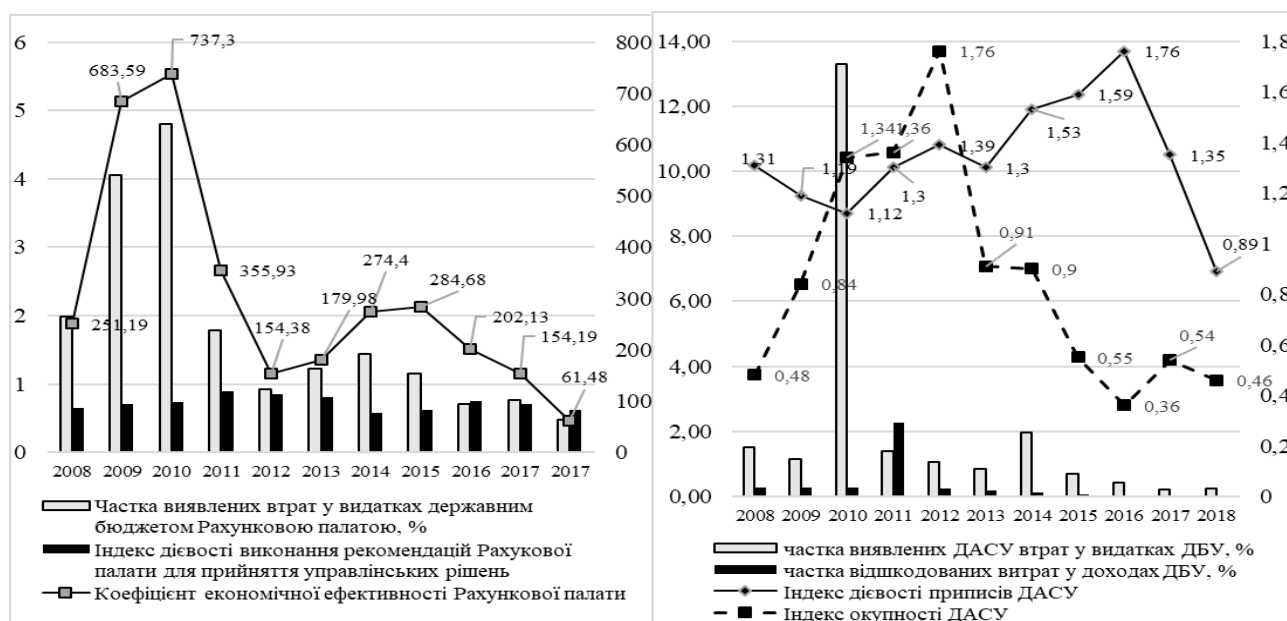

Рис. 7 – Окремі показники результативності, дієвості та економічності Рахункової палати та Державної аудиторської служби України в забезпеченні ефективності управління державними фінансами

Доведено доцільність розбудови системи внутрішнього контролю в суб'єктів управління державними фінансами, який сприятиме дотриманню законності та ефективності формування, розподілу й використання їхніх фондів грошових коштів, досягненню стратегічних пріоритетів розвитку та

забезпеченню результативної діяльності. Така система має ґрунтуватися на локальних нормативно-правових актах, які регламентуватимуть повноваження служб внутрішньогосподарського та внутрішньовідомчого контролю, визначатимуть методичні підходи до проведення контрольних заходів, установлюватимуть критерії оцінювання управлінської діяльності.

Розроблена методологія, що ґрунтується на поєднанні результативного та продуктоорієнтованого підходів і передбачає інтеграцію всіх складових сектора державних фінансів у комплексну індикаторну систему, надала можливість оцінити ефективність управління державними фінансами через соціальний, економічний та організаційний ефекти (рис. 8).

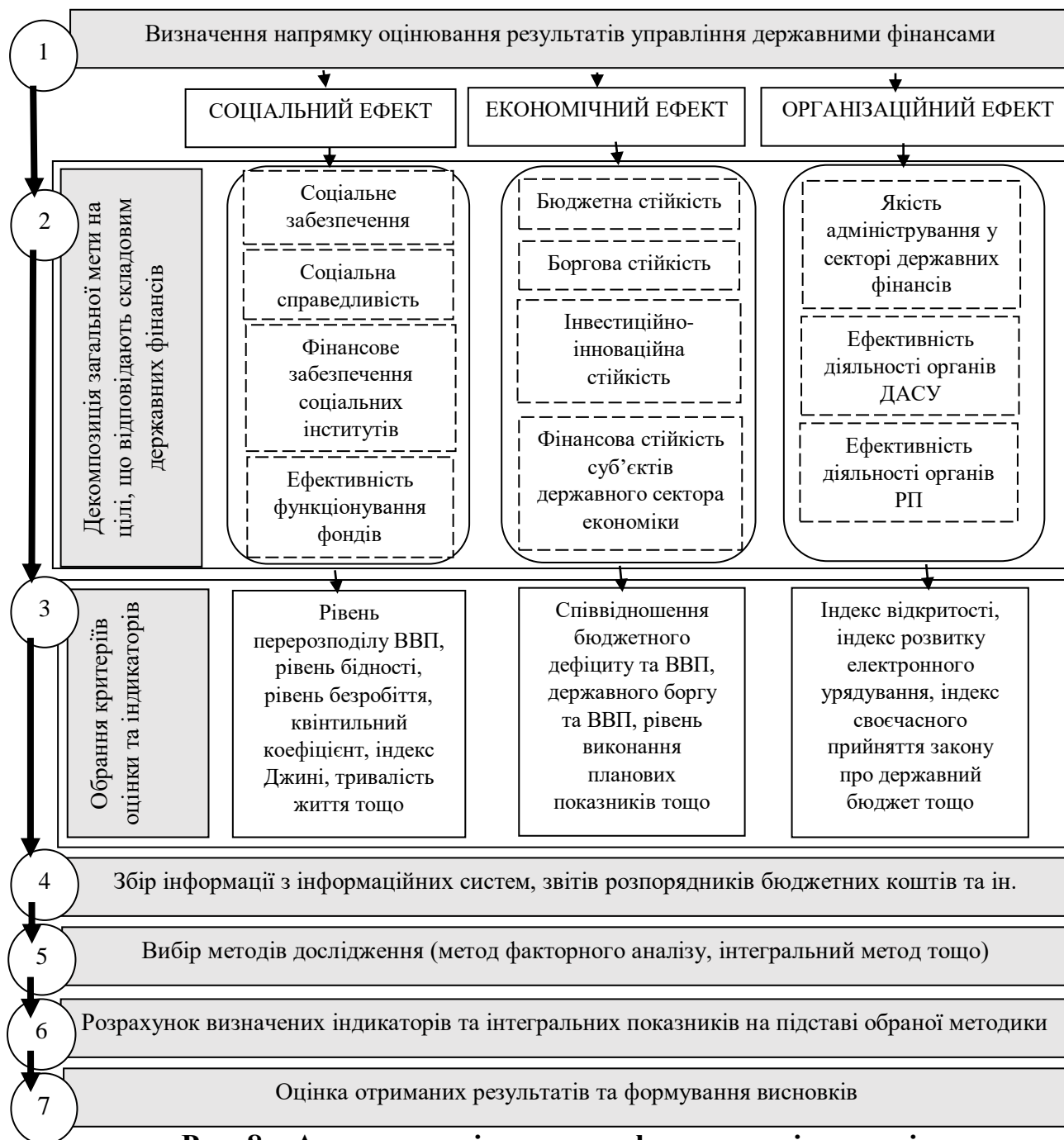

Рис. 8 – Алгоритм оцінювання ефективності управління державними фінансами

Для кожного з ефектів автором обґрунтовано набір індикаторів та здійснено їх нормування залежно від визначених оптимальних значень. За результатами нормування отримані бальні оцінки від 0 (найнижча ефективність) до 10 (найвища ефективність). Доведено доцільність установлення вагових коефіцієнтів для кожного індикатора залежно від здійснення ним мультиплікативного ефекту. Вага кожного з ефектів (економічного (EE_t), соціального (SE_t), організаційного (OE_t)), що визначена за результатами побудови регресійних моделей, залежить від коефіцієнта при змінній ефекту та точності самої моделі. Формула розрахунку інтегрального показника ефективності управління державними фінансами України виглядатиме наступним чином:

$$E_t = 0,34EE_t + 0,3SE_t + 0,36OE_t \quad (1)$$

На підставі цього здійснено оцінювання ефективності управління державними фінансами України за період 2009-2018 рр. (рис. 9).

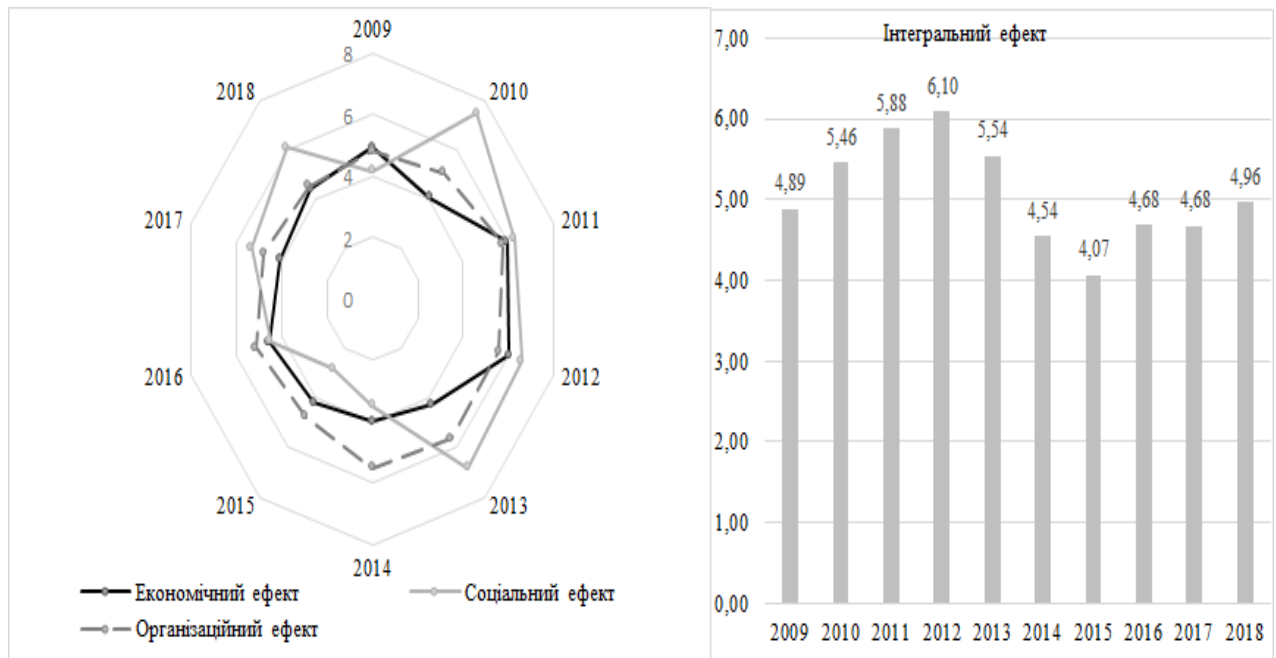

Рис. 9 – Динаміка та структура ефективності управління державними фінансами України за 2009-2018 рр.

Структура інтегральної оцінки ефективності управління державними фінансами України свідчить про фрагментарне проведення соціально-орієнтованої політики й нарощування соціальних видатків значно вищими темпами, ніж зростає економіка. Ці процеси стимулюють нарощування попиту, однак порівняно низький мультиплікативний ефект соціальних видатків не забезпечує необхідного рівня економічного зростання та не сприяє покращенню добробуту населення в довгостроковій перспективі. Зазначене потребує формування концепції модернізації управління державними фінансами, спрямованого на задоволення суспільних інтересів (рис. 10).

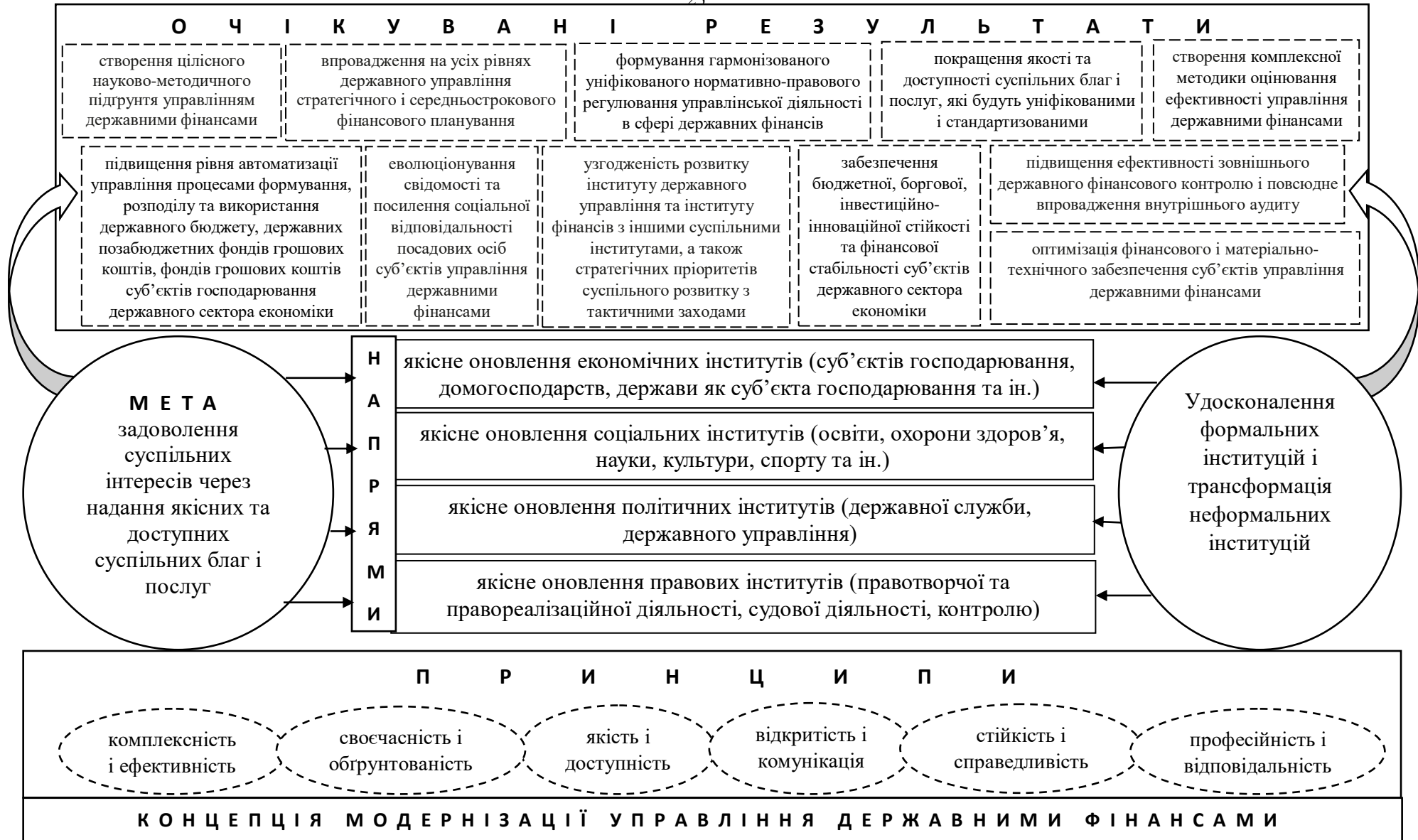

Рис. 10 – Концепція модернізації управління державними фінансами

Методологічною базою концепції визначено інституціональний, структурний, функціональний і результативний підходи. З погляду інституціонального підходу вона передбачає врахування існуючих формальних і неформальних (традиції, звичаї тощо) інституцій, а також якісне оновлення: правових інститутів (контролю, правотворчої та правореалізаційної діяльності), політичних інститутів (державної служби, державного управління та ін.), соціальних інститутів (освіти, охорони здоров'я, науки, культури, спорту та ін.), економічних інститутів (суб'єктів господарювання, домогосподарств, держави як суб'єкта господарювання та ін.). Закладання в концепцію структурного підходу дозволяє врахувати особливості формування, розподілу й використання державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів, фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки України. Під час обґрунтування концептуальних напрямків модернізації взято до уваги функції управління державними фінансами (планування, організація, мотивація, контроль). З точки зору результативного підходу концепція орієнтована на задоволення суспільних інтересів через надання якісних і доступних суспільних благ і послуг.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми, пов'язаної з розробкою теоретико-методологічних положень, науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування нової парадигми ефективного управління державними фінансами.

1. Систематизація наукових витоків управління державними фінансами дозволила розкрити фундаментальне підґрунтя цього напрямку досліджень, який розглядався в межах науки про державне управління, політичної економії, фінансового права та фінансової науки. Урахування міждисциплінарного характеру обраного предмета дослідження сприяло розширенню й уточненню теоретичних абрисів призначення фінансової науки, яке полягає у пошуку нових ефективних методів управління процесами формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів.

2. Завдяки дослідженню етимології окремих термінів фінансової науки, визначенню прагматики їх уживання, здійсненню компаративного аналізу економічних відносин, які виникають на різних рівнях економічної системи, було запропоновано авторське трактування терміну «державні фінанси» та доведено, що публічні фінанси включають державні фінанси й місцеві фінанси, а суспільні фінанси – публічні фінанси, фінанси приватних підприємств і фінанси домогосподарств. Обґрунтовані пропозиції щодо уточнення семантичних меж та прагматики вживання зазначених термінів фінансової науки дадуть змогу поглибити її теоретичний базис.

3. Базуючись на системному підході до управління державними фінансами було визначено елементи відповідної системи та їхні атрибутивні властивості. До структури системи управління державними фінансами віднесено: мету,

завдання, принципи, об'єкт, суб'єкт, функції, методи. Так, об'єктом управління є фінансові потоки, що виникають у зв'язку з формуванням, розподілом і використанням державного бюджету, державних позабюджетних фондів, фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки та діяльність відповідних уповноважених суб'єктів. До властивостей об'єкта віднесено: джерело утворення, напрямок руху і структуру відповідного потоку. Усе це, зі свого боку, обумовлює особливості предмета управління, яким є відповідні результативні показники. Для декомпозиції організаційної системи управління державними фінансами використано морфологічний підхід, який дозволив розподілити суб'єктів залежно від їхніх компетенцій за рівнями – вищий, середній і нижній.

4. Проведене дослідження показало, що методологія управління державними фінансами ґрунтується на синтезі релевантних методологічних підходів. Установлено, що найпоширенішим у практиці управління є системний підхід, застосування якого сприяє репрезентації будь-якого явища як системи. Аргументовано, що проектно-орієнтований підхід, візуалізація якого наведена в державних цільових та бюджетних програмах, у практиці вітчизняного управління потребує вдосконалення. Доведено доцільність застосування структурно-функціонального підходу, який сприяє розмежуванню органів державного управління, наділених певними функціональними обов'язками, за відповідними суспільними інститутами. Інституціональний підхід дозволяє врахувати суспільні інститути, що функціонують у країні, та формальні й неформальні інституції. За допомогою синергетичного підходу визначено конгломерат об'єктивних і суб'єктивних, екзогенних та ендогенних факторів впливу на систему управління державними фінансами, а завдяки соціокультурному підходу можна виявити та врахувати причини соціальної поведінки взаємодіючих між собою уповноважених суб'єктів управління державними фінансами та населення, що криються в культурі. В основу продукторієнтованого підходу покладено орієнтацію на кінцевий продукт від управління державними фінансами – надання уповноваженими суб'єктами матеріальних і нематеріальних цінностей, тобто вироблення державою суспільних благ та послуг. У разі орієнтації суб'єктів управління на задоволення багатоаспектних суспільних інтересів рекомендовано враховувати результативний підхід, який дозволяє оцінити кінцевий результат – економічний, соціальний та організаційний ефекти. Урахування сигнальних показників цих ефектів сприятиме ухваленню своєчасних та обґрунтованих управлінських рішень.

5. В основу функціонування і розвитку системи управління державними фінансами закладаються доктринальні принципи, які є базовими векторами для досягнення поставленої мети. Їх поділено на принципи-вимоги, що висуваються до управлінців (компетентність та відповідальність) та такі, які об'єктивно відображають сутність управлінської діяльності (науковість, системність, законність, плановість, транспарентність, ефективність). Практичне урахування формально-праксеологічних домінант (координація,

програмування, налаштування, активізація/автоматизація, інструменталізація, потенціалізація) сприятиме підвищенню ефективності управлінської діяльності.

6. Запропоновано авторське тлумачення терміна «механізм управління державними фінансами», який визначає сукупність діалектично пов'язаних між собою методів, інструментів і важелів, що використовуються уповноваженими суб'єктами в управлінській діяльності для реалізації певних функцій. Рекомендовано методи поділяти за класичними функціями управління (планування, організація, мотивація, контроль), інструменти – за складовою державних фінансів (державний бюджет, державні позабюджетні фонди, фонди коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки), важелі – за ступенем впливу (санкції й заохочення). Висловлена думка, що в результаті застосування неправильного інструментарію управління державними фінансами формується стійка тенденція до наростаючого бюджетного дефіциту, який може покриватися через державні запозичення. Останні, зі свого боку, призводять до формування державного боргу, адекватний вибір інструментів управління яким забезпечить його зменшення або контрольоване раціональне зростання. Обґрунтовано доцільність застосування в управлінні державними фінансами сучасних технологій (наприклад, фінансова логістика, бенчмаркінг, краудсорсинг, реінжиніринг та ін.), що сприятиме підвищенню ефективності механізму дії такого управління.

7. З огляду на необхідність забезпечення сталого суспільного розвитку в Україні запропоновано запровадити державне довгострокове й середньострокове фінансове планування, методологічне підґрунтя яких закладено в роботі. Стратегічне фінансове планування на макрорівні рекомендовано ґрунтувати на оцінці наявних ресурсів (трудових, природних, фінансових тощо) та можливостей їх використання, що сприятиме гармонізації суспільних інтересів і фінансового потенціалу країни. Так, відповідні розрахунки щодо можливості використання наявних у країні фінансових ресурсів, спрямовані на збалансування бюджету в перспективі, обумовлюватимуть доцільність визначення стратегічних напрямків податкової політики. До укрупнених показників середньострокового фінансового плану запропоновано відносити як загальновідомі макроекономічні показники (ВВП, обсяг/межа дефіциту державного бюджету, обсяг/межа державного боргу, сальдо платіжного балансу, індекс конкурентоспроможності країни, рівень безробіття та ін.), так і показники, що характеризують рівень соціального розвитку (індекс людського розвитку, рівень задоволення життям, індекс щастя тощо). Доведено, що для побудови макроекономічної фінансової моделі варто використовувати довгострокові базові прогнози або екзогенні припущення щодо бюджетної й боргової стійкостей, до методологічних підходів оцінки яких віднесено: показники розриву; узагальнений облік; підхід, заснований на загальних моделях рівноваги. При цьому можуть бути використані методи варіантів, моделювання, екстраполяції тощо.

8. За результатами дослідження особливостей бюджетного планування обґрунтовано доцільність: затвердження методичних рекомендацій, які регламентуватимуть порядок і методи планування та визначатимуть

відповідальних осіб, що сприятиме формуванню нормативно-правових і організаційно-методичних засад реалізації відповідної функції управління державним бюджетом; використання оновленого методичного інструментарію (зокрема методів прогнозування і варіантів, технологій краудсорсингу і бенчмаркінгу) для підвищення обґрунтованості складених планів; формування цілісних інформаційно-комунікаційних технологій, що призведе до збільшення можливостей використання масиву необхідних даних; уніфікації науково-методичних підходів до прогнозування результативних бюджетних показників і урахування якомога більшої кількості факторів впливу, що дозволить покращити надійність прогнозних розрахунків; проведення компаративного аналізу результативності дії того чи іншого інструменту управління, що дасть змогу збалансувати бюджет, оптимізувати державні запозичення та зменшити величину державного боргу; активізації впровадження середньострокового бюджетного планування, що забезпечить послідовність реалізації бюджетної політики.

9. Під впливом соціально-економічних викликів сучасності запропоновано уточнити й розширити методологію та методичний інструментарій планування державних позабюджетних фондів грошових коштів в Україні через: упровадження середньострокового планування, що дозволить послідовно реалізовувати державну соціальну політику; застосування нормативного та індикативного методів, багатоваріантних прийомів і способів прогнозування фінансових показників і раціонального вибору їх критеріїв, що сприятиме підвищенню рівня точності складених планів; урахування факторів впливу на надходження єдиного соціального внеску, що зменшить вірогідність виникнення касових розривів та неконтрольованого зростання заборгованості за платежами до фондів; здійснення економічного обґрунтування державних соціальних стандартів та нормативів, що дасть змогу підвищити рівень фінансового забезпечення окремих категорій громадян (пенсіонери, інваліди та ін.); урахування доцільності формування поточного й перспективного резервів, які забезпечать фінансову стабільність управителів державних позабюджетних фондів грошових коштів як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах; покращення взаємодії з усіма зацікавленими сторонами (органи влади, населення, бізнес) і транспарентності процесу планування для залучення їх до розбудови ефективно функціонуючої системи державного пенсійного та соціального страхування.

10. Удосконалити методологічне підґрунтя планування діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки України рекомендовано через: упровадження перспективного фінансового планування, що дасть змогу забезпечити фінансову стійкість державних підприємств і прогнозованість діяльності бюджетної установи; визначення та дотримання етапів планування, що сприятиме послідовності здійснення управлінських заходів; розширення арсеналу методів планування, додавши, зокрема, ресурсний, цільовий, факторний методи, метод оптимізації планових рішень, сукупність прийомів та способів прогнозування еволюції суспільних потреб і тенденцій розвитку окремих установ, що дозволить підвищити рівень

надійності складених планів; використання сучасних технологій – стратегія зростання, фінансова логістика, смарт управління – для формування реалістичних досяжних цілей та оптимізації фінансових ресурсів; урахування факторів впливу та інноваційно-інвестиційної складової, що забезпечить стійкий інтенсивний розвиток відповідного суб'єкта; доведення фінансових планів до всіх суб'єктів і посилення відповідальності за їхню реалізацію, що сприятиме результативній діяльності уповноважених осіб.

11. Нормативно-правове забезпечення управління державними фінансами в Україні потребує вдосконалення через систематизацію та уніфікацію правових норм, що регулюють цю сферу. Крім того, запропоновано: активізувати практику використання бланкетних (відсильних) норм; забезпечити обґрунтованість та послідовність законодавчих змін, спрямованих на оптимізацію суб'єктів управління; усунути прогалини, які спричиняють неоднозначне тлумачення норм права; використовувати загальнодержавні нормативно-правові акти для регулювання важливих економічних відносин у суспільстві, а не локальні.

12. Проведений критичний аналіз організації інформаційного забезпечення управління державними фінансами дозволив визначити напрямки його вдосконалення, пріоритетним із яких є створення єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний уряд», у яку будуть інтегровані системи ProZorro, SPENDING, ProZvit та ін. Це дасть змогу: забезпечити прозорість інформації про стан формування, розподілу й використання публічних фондів грошових коштів; усунути дублювання даних, які містяться в різних інформаційних системах; збільшити рівень діджиталізації соціально-економічних процесів; спростити комунікаційний зв'язок між управлінцями та населенням; забезпечити стандартизацію процесів управління вхідними й вихідними фінансовими потоками державного бюджету та державних позабюджетних фондів; підвищити результативність фінансового контролю, зокрема громадського та державного; підвищити рівень доступності суспільних благ і послуг; посилити соціальну відповідальність кожного окремого уповноваженого суб'єкта управління.

13. За результатами дослідження окреслено напрямки оптимізації фінансового та матеріально-технічного забезпечення управління державними фінансами, насамперед, через нормативне закріплення порядку, принципів, методів, інструментів і нормативів такого забезпечення. Аргументовано доцільність: переходу на модель «управління за центрами відповідальності», яка передбачає більшу фінансову самостійність з одночасним посиленням персональної відповідальності уповноважених осіб за результати діяльності; установлення результативних показників діяльності суб'єктів державного сектора економіки залежно від її виду; спрощення доступу громадян до боргових цінних паперів, які емітуються суб'єктами державного сектора економіки України. Реалізація цих заходів дасть змогу збільшити рівень довіри до державних установ (підприємств) і залучити заощадження населення в економіку.

14. Задля поглиблення методологічних засад інституційно-кадрового забезпечення управління державними фінансами запропоновано: забезпечити взаємодію органів, уповноважених приймати управлінські рішення з питань формування кадрового забезпечення управління державними фінансами та умов праці відповідних працівників; нормативно врегулювати кількісний і якісний склад державних службовців і патронатних служб, що дозволить оптимізувати витрати на оплату праці в державному секторі економіки України; ввести в дію інформаційну систему управління кадровим забезпеченням державного управління, яка уможливить моніторинг чисельності працівників та витрат на їхнє утримання; упровадити систематичні професійні та психологічні тренінги, які будуть спрямовані на формування соціально-орієнтованої політичної еліти ноократів; переглянути підходи до оплати праці державних службовців, зокрема щодо співвідношення частки окладу, надбавок і премій; закладання мінімальної заробітної плати в розрахунок посадового окладу, а не прожиткового мінімуму; використання премій і доплат як засобу стимулювання до сумлінної праці тощо. Реалізація цих заходів дасть змогу усунути міжпосадові, міжвідомчі та міжрівневі диспропорції оплати праці в державному секторі та здійснить позитивний вплив на результативні показники діяльності кожної окремої посадової особи.

15. Удосконалення науково-методичних підходів до фінансового контролю передбачає: прийняття кодифікованого нормативно-правового акта, який сприятиме систематизації теоретико-організаційних засад зовнішнього державного фінансового контролю; упровадження в контрольну діяльність Рахункової палати стратегічного державного фінансового контролю, який дозволить установити об'єктивність та обґрунтованість перспективного планування процесів формування, розподілу й використання державного бюджету, державних позабюджетних фондів та фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки; розроблення та впровадження у практичну діяльність уповноважених органів фінансового контролю методичних рекомендацій як за всіма видами контрольних заходів, так і після загального оцінювання успішності контрольної-аналітичної діяльності цих суб'єктів у забезпеченні ефективності управління державними фінансами; урегулювання теоретико-організаційних та методичних засад внутрішнього контролю, що позитивно позначиться на результатах діяльності конкретних суб'єктів управління державними фінансами; оновлення методичних підходів до оцінювання ефективності управління об'єктами державної форми власності; запровадження системи оцінки результативності, економічності та дієвості фінансового контролю органів Рахункової палати і Державної аудиторської служби України.

16. Розроблена методологія комплексного, системного оцінювання ефективності управління державними фінансами ґрунтується на поєднанні результативного (враховує лише кінцеві результати управлінської діяльності, що виражаються через ефекти) та продуктоорієнтованого (орієнтований на кінцевий продукт – суспільні блага і послуги) підходів. Соціальний ефект визначається за результатами оцінювання ступеня задоволення окремих

суспільних інтересів за допомогою: індикаторів соціального забезпечення в розрахунку на 1 особу, індикаторів соціальної справедливості, індикаторів фінансового забезпечення соціальних інститутів. Економічний ефект відображає результати діяльності суб'єктів управління державними фінансами, що запропоновано визначати через показники: бюджетної стійкості, боргової стійкості, інвестиційно-інноваційної стійкості, фінансової стійкості суб'єктів державного сектора економіки. Організаційний ефект рекомендовано виражати за допомогою індикаторів якості адміністрування в секторі державних фінансів: індекса розвитку електронного урядування, індекса своєчасного подання закону про державний бюджет, індекса своєчасного ухвалення закону, індекса відкритості тощо. Алгоритм оцінювання інтегральних показників зазначених ефектів включає певну послідовність дій та передбачає застосування економіко-математичного апарату (нормування, кореляційно-регресійний аналіз та ін.).

17. Результати здійсненої квантифікації соціального, економічного та організаційного ефектів від управління державними фінансами продемонструвала нерівномірність розподілу окремих складових інтегральної оцінки ефективності. Економічний ефект перевищив значення соціального у 2009 р. та у 2014-2015 рр., у 2012 р. – трохи більше рівня організаційного ефекту, в усі інші роки знаходиться на мінімальному рівні порівняно з іншими ефектами. Організаційний ефект залишався приблизно на середньому рівні протягом усього періоду дослідження. Соціальний ефект сягав максимальних значень у 2010, 2013 та у 2018 рр., тобто напередодні президентських виборів в Україні. Така структура інтегральної оцінки ефективності управління державними фінансами України свідчить про фрагментарне проведення соціально-орієнтованої політики й нарощування соціальних видатків значно вищими темпами, ніж зростає економіка; ці процеси стимулюють збільшення попиту, однак порівняно низький мультиплікативний ефект соціальних видатків не забезпечує необхідного рівня економічного зростання та не сприяє покращенню добробуту населення в довгостроковій перспективі. Ґрунтуючись на прогнозах МВФ (динаміка державного боргу, ВВП, інфляції, платіжного балансу та безробіття) та на основі удосконалення організаційного ефекту спрогнозовано зростання значення інтегрального показника ефективності управління державними фінансами України.

18. З метою підвищення рівня задоволення суспільних інтересів запропоновано дескриптивну концепцію модернізації управління державними фінансами, яка визначає: мегатренди та тренди суспільного розвитку; тенденції у сфері управління державними фінансами; стратегічну мету та завдання; принципи; напрямки досягнення поставленої мети; очікувані результати. Під модернізацією управління державними фінансами запропоновано розуміти систему заходів, спрямованих на якісне оновлення суспільних інститутів, що належать до сфери управління державними фінансами, через удосконалення відповідних формальних та урахування неформальних інституцій для підвищення ступеня задоволення суспільних інтересів. Досягнення визначеної мети передбачає якісне оновлення окремих суспільних інститутів (правових,

політичних, соціальних, економічних) та удосконалення відповідних формальних інституцій, взаємопов'язаних з інститутом управління державними фінансами. За результатами практичної реалізації концепції очікується: створення цілісного науково-методичного підґрунтя управління державними фінансами; впровадження на усіх рівнях державного управління стратегічного і середньострокового фінансового планування; покращення якості та доступності суспільних благ і послуг, які будуть уніфікованими та стандартизованими; забезпечення бюджетної, боргової, інвестиційно-інноваційної стійкості та фінансової стабільності суб'єктів державного сектора економіки тощо.

Виконане дисертаційне дослідження дало змогу виокремити нові наукові проблеми, що мають важливе теоретичне, методологічне та практичне значення і можуть стати предметом подальших наукових пошуків, зокрема такі: формування методичних підходів до прогнозування показників державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів і фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки; вироблення наукових рекомендацій щодо державного кредитування та інвестування; дослідження особливостей формування, розподілу і використання бюджетних фондів грошових коштів залежно від їх призначення. Напрацьований у дисертаційній роботі методологічний інструментарій може бути застосований для вирішення широкого спектра конкретних актуальних науково-теоретичних і прикладних завдань, пов'язаних із забезпеченням стійкості державних фінансів та підвищенням якості й доступності суспільних благ і послуг.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Хомутенко А. В. Система фінансового контролю як інструмент підвищення фінансової стійкості кредитної кооперації. *Кредитна кооперація України: сучасний стан та перспективи розбудови* : монографія / за заг. ред. В. П. Хомутенко. Одеса: Друк Південь, 2010. 346 с. (15,54 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано напрямки удосконалення теоретико-організаційних засад державного фінансового контролю* (3,58 д. а)

2. Хомутенко А. В. Сутність державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм як провідної форми державного фінансового контролю. *Бюджетна система України: проблемні питання* : монографія / за заг. ред. В. Г. Баранової. Одеса: «Атлант», 2013. 252 с. (15,75 д.а.) *Особистий внесок здобувача: надано науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення бюджетного контролю* (0,42 д. а)

3. Хомутенко А. В. Теоретико-прагматичні аспекти податкового стимулювання будівництва житла в Україні. *Socio-economic problems of management: Collective monograph* / ed. by Drobyazko S. I. Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia, 2015. 324 p. (20,25 д. а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність здійснення податкового стимулювання будівництва житла в Україні* (0,27 д. а) (*eLIBRARY.ru, RSCI*)

4. Хомутенко А. В. Науково-методичні підходи до проведення судово-економічних експертиз. *Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямком інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності* : колективна монографія / за ред. Хомутенко В. П. Одеса: ФОП Гуляєва В. М., 2018. 276 с. (17,13 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано науково-методичні підходи до проведення судової експертизи у сфері оподаткування* (1,63 д. а.)

5. Хомутенко А. В. *Трансформаційні процеси у податковій системі України* : колективна монографія / за ред. Волохової І. С. Одеса: Атлант ВОІ СОІУ, 2018. 384 с. (23,93 д. а.) *Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз і прогнозування податкових надходжень до державного бюджету; обґрунтовано необхідність вдосконалення податкового адміністрування в Україні* (4,14 д. а.)

6. Хомутенко А. В. *Сучасна парадигма управління державними фінансами України* : монографія. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 384 с. (20,26 д. а.)

Статті в наукових фахових виданнях України, більшість із яких включені до міжнародних наукометричних баз даних:

7. Хомутенко А. В. Концепція розвитку фінансового контролю за діяльністю небанківських фінансових установ України. *Науковий вісник ОНУВУ*. 2010. № 13 (114). С. 22–30. (0,42 д. а.) (*PIHЦ, eLIBRARY.ru*)

8. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Оцінка стану організації недержавного фінансового контролю (на прикладі кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів). *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2010. № 38. С. 174–179. (0,56 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначено сутність і порядок проведення внутрішнього фінансового контролю* (0,28 д. а.)

9. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Порядок проведення органами Державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту окремих господарських операцій. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2010. № 40. С. 331–335. (0,45 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано напрямки удосконалення контролю урядового органу фінансового контролю* (0,22 д. а.)

10. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Державний аудит як форма фінансового контролю: сутність та інституційні особливості. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2011. № 2 (42). С. 124–130. (0,52 д. а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено інституційні особливості державного аудиту* (0,26 д. а.) (*ERIH PLUS, Index Copernicus, Research Papers in Economics*)

11. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Оцінка ефективності та результативності адміністрування податків і зборів. *Світ фінансів*. 2012. № 2. С. 115–122. (0,49 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано науково-методичні підходи до оцінки результативності податкового адміністрування* (0,24 д. а.) (*Index Copernicus*)

12. Хомутенко А. В. Вдосконалення інституціональних засад державного фінансового контролю. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна*

економіка». 2013. № 4. Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1927>. (0,59 д. а.) (*Index Copernicus*)

13. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Аудит місцевих бюджетів як запорука фінансової безпеки регіону. *Економіка та держава*. 2013. № 12. С. 52–55. (0,56 д. а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність проведення державного аудиту* (0,28 д. а.) (*Index Copernicus*)

14. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Податкові наслідки корпоративних правовідносин в умовах дії Податкового кодексу України. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2013. № 28 (207). С. 35–49. (0,78 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано напрямки вдосконалення податкового регулювання в Україні* (0,39 д. а.) (*PIHЦ, eLIBRARY.ru*)

15. Хомутенко А. В. Методологічні засади державного аудиту у сфері фінансів з позиції синергетичного підходу. *Фінанси України*. 2014. № 8. С. 47–56. (0,79 д. а.) (*Index Copernicus, ICI, Research Bible, World Journals*)

16. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Ідентифікація суб'єктів господарювання як платників податків. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. № 1 (52). С. 284–289. (0,48 д. а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено податкові правовідносини та запропоновані напрямки їх удосконалення* (0,24 д. а.) (*ERIH PLUS, Index Copernicus, Research Papers in Economics, Ulrichsweb global serials directory*)

17. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Стратегічні орієнтири трансформації податкової політики України на шляху до євроінтеграції. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2014. № 3 (211). С. 133–145. (0,62 д. а.) *Особистий внесок здобувача: визначено напрямки трансформації податкової політики України* (0,31 д. а.) (*PIHЦ, eLIBRARY.ru*)

18. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Передумови та необхідність проведення державного аудиту на етапі планування бюджетних програм. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2014. № 7 (215). С. 120–133 (0,62 д. а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність проведення державного аудиту* (0,31 д. а.) (*PIHЦ, eLIBRARY.ru*)

19. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Вектори трансформації вітчизняної системи державного аудиту у сфері фінансів в контексті угоди про асоціацію. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2014. № 4. С. 86–94. (0,69 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано напрямки удосконалення державного аудиту* (0,35 д. а.) (*Index Copernicus, ESJI, ICI*)

20. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Економічні передумови виникнення податкового боргу в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 7/1. С. 34–39. (0,55 д. а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено стан податкового боргу в Україні* (0,28 д. а.) (*Index Copernicus*)

21. Хомутенко А. В. Теоретичні витoki науки про державні фінанси. *Економіка та держава*. 2015. № 8. С. 100–103. (0,64 д. а.) (*Index Copernicus*)

22. Хомутенко А. В., Корнєєв В. В. Можливості удосконалення управління державними фінансами України в контексті Угоди про асоціацію Україна – ЄС. *Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць*. 2015. № 12 (175).

С. 7–10. (0,5 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано напрямки удосконалення управління державними фінансами* (0,25 д. а.)

23. Хомутенко А. В., Зінченко М. А. Оцінювання ефективності управління фінансовими потоками місцевих бюджетів України за цільовим підходом. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 1 (175). С. 294–305. (0,69 д. а.) *Особистий внесок здобувача: визначено науково-методичний інструментарій для оцінювання ефективності управління фінансовими потоками* (0,35 д. а.) (EBSCOhost, EconLit, ABI/Inform (by ProQuest), Erih Plus (Норвегія), Scopus)

24. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Податкові правовідносини з нерезидентами: актуальні аспекти. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 2/1. С. 21–24. (0,44 д.а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність удосконалення податкових правовідносин з нерезидентами* (0,22 д. а.)

25. Хомутенко А. В., Корнеєв В. В. Трансформація фінансового сектора економіки в контексті євроінтеграційних перспектив України. *Стратегічні пріоритети. Серія «Економіка»*. 2016. № 1 (38). С. 62–68. (0,67 д.а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено роль фінансового сектора економіки* (0,34 д.а.)

26. Хомутенко А. В., Бзова Ю. І. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств до вітчизняної практики. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2016. № 7 (239). С. 112–131. (0,89 д. а.) *Особистий внесок здобувача: визначені напрямки імплементації зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств* (0,69 д. а.) (PIHЦ, eLIBRARY.ru)

27. Хомутенко А. В., Сало К. І. Соціально-економічна роль акцизного оподаткування. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2016. № 7 (239). С. 131–146. (0,75 д.а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновані напрямки удосконалення механізму справляння акцизного податку* (0,55 д. а.) (PIHЦ, eLIBRARY.ru)

28. Хомутенко А. В., Пашура А. Ю. Критеріальний апарат для оцінювання ефективності контрольно-перевірочної діяльності органів Державної аудиторської служби України. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2016. № 8 (240). С. 150–162. (0,53 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропонований науково-методичний підхід до оцінювання ефективності діяльності урядового органу фінансового контролю* (0,4 д. а.) (PIHЦ, eLIBRARY.ru)

29. Хомутенко А. В. Прагматика та семантика термінів фінансової науки «суспільні фінанси», «публічні фінанси» та «державні фінанси». *Фінанси України*. 2017. № 1. С. 111–126. (1,13 д. а.) (Index Copernicus ICI, Research Bible, World Journals)

30. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Фіскальна ефективність податку на прибуток підприємств в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 2. С. 61–65. (0,61 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання фіскальної ефективності податку на прибуток підприємств* (0,35 д. а.) (Index Copernicus)

31. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Діагностика стану та тенденцій розвитку податкового адміністрування в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 3. С. 24–31. (0,7 д. а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено стан*

податкового адміністрування та запропоновано напрямки підвищення його ефективності (0,35 д. а.) (*Index Copernicus*)

32. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Державний фінансовий контроль за діяльністю суб'єктів господарювання України: аналітичний аспект. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 4. С. 55–60. (0,51 д. а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано перспективні напрямки вдосконалення державного фінансового контролю* (0,26 д. а.) (*Index Copernicus*)

33. Хомутенко А. В., Бзова Ю. І. Прогнозування обсягу надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету України методом кореляційно-регресійного аналізу. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2017. № 1-2 (243-244). С. 133–144. (0,5 д. а.) *Особистий внесок здобувача: розроблено науково-методичний інструментарій до прогнозування надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету* (0,4 д. а.) (*РИНЦ, eLIBRARY.ru*)

34. Хомутенко А. В., Островська Н. В. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в Україні. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2017. № 9 (251). С. 174–197. (1,0 д. а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено фіскальну ефективність податку на додану вартість* (0,9 д. а.) (*РИНЦ, eLIBRARY.ru*)

35. Хомутенко А. В., Шевченко Г. О. Спрощена система оподаткування в Україні: переваги та недоліки. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2017. № 10 (252). С. 204–217. (0,5 д. а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано напрямки удосконалення спрощеної системи оподаткування* (0,4 д. а.) (*РИНЦ, eLIBRARY.ru*)

36. Хомутенко А. В. Сутність та передумови інституціональної модернізації управління державними фінансами України. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 91–96. (0,75 д. а.) (*Index Copernicus*)

37. Хомутенко А. В. Аналіз практики застосування інструментарію планування витрат і дефіциту державного бюджету України. *Академічний огляд*. 2018. № 1 (48). С. 23–32. (0,86 д. а.) (*PBN, DOAJ, Index Copernicus, РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory*)

38. Хомутенко А. В. Актуалізація застосування інструментів управління при плануванні доходів державного бюджету України. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2018. № 1 (24). С. 107–120. (1,0 д. а.) (*DOAJ, Index Copernicus, РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory*)

39. Хомутенко А. В. Пріоритетні напрями інституціональної модернізації управління державними фінансами України. *Економіка та держава*. 2018. № 2. С. 50–55. (0,96 д. а.) (*Index Copernicus*)

40. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Пільги з податку на додану вартість як інструмент регулювання соціально-економічного розвитку в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 2/2. С. 47–51. (0,42 д. а.) *Особистий внесок здобувача: визначено напрямки удосконалення механізму надання податкових пільг* (0,21 д. а.)

41. Хомутенко А. В. Методичний інструментарій управління державними фінансами. *Журнал «Проблеми економіки»*. 2018. № 2 (36). С. 350–356.

(0,74 д. а.) (*Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, PИHЦ, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, EBSCOhost*)

42. Хомутенко А. В., Мельник М. А. Фіскальна роль місцевих податків в Україні. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2018. № 2 (254). С. 169–187. (0,63 д.а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання фіскальної ролі місцевих податків* (0,5 д.а.) (*PIHЦ, eLIBRARY.ru*)

43. Хомутенко А. В. Пріоритетні напрямки підвищення якості планування державних позабюджетних фондів України. *Економіка та право*. 2018. № 3 (51). С. 58–69. (1,45 д. а.) (*Index Copernicus*)

44. Хомутенко А. В. Проблематика управління державними бюджетними та позабюджетними фондами грошових коштів в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 3. С. 60–66. (1,24 д. а.) (*Index Copernicus*)

45. Хомутенко А. В. Бюджетне планування в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економіка, управління та адміністрування»*. 2018. № 3 (85). С. 63–69. (0,99 д.а.) (*Index Copernicus, DOAJ*)

46. Хомутенко А. В. Імперативи та формально-праксеологічні доміанти управління державними фінансами. *Економіка та держава*. № 7. 2018. С. 30–34. (0,75 д. а.) (*Index Copernicus*)

47. Хомутенко А. В. Методологічні підходи до управління державними фінансами. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2018. № 4 (199). С. 55–62. (1,14 д.а.) (*Science Index, Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus, ROAR, DOAJ, ROAD*)

48. Хомутенко А. В. Сучасний стан фінансового планування у державному секторі економіки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2018. № 11 (39). С. 143–154. (1,37 д.а.) (*Index Copernicus, DOI*)

49. Хомутенко А. В. Інформаційне забезпечення управління державними фінансами України. *Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 6 (129). С. 56–72. (1,49 д.а.) (*CrossRef, WorldCat, DOI*)

50. Хомутенко А. В. Системні атрибути та структурні викривлення управління державними фінансами України. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 2 (64). С. 151–162. (1,11 д. а.) (*Index Copernicus*)

51. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Теоретичні та практичні аспекти застосування методу моделювання при виконанні судово-економічних експертиз. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 5/1. С. 9–13. (0,56 д.а.) *Особистий внесок здобувача: розроблено порядок використання методу моделювання* (0,28 д. а.)

52. Хомутенко А. В. Організація нормативно-правового забезпечення управління державними фінансами України. *Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. праць*. 2019. №. 2 (70). Ч. 2. С. 98–106. (1,11 д.а.) (*Index Copernicus, Crossref DOI, CiteFactor, OAJSE, Eurasian Scientific Journal Index*)

Статті у наукових виданнях інших держав:

53. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Митний пост-аудит в Україні: проблемні питання. *Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles*. Vol. 2. Montreal, Canada: Publishing house «BREEZE», 2014. Р. 111–115. (0,41 д.а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано напрямки удосконалення митного пост-аудиту* (0,21 д.а.) (RSCI, eLIBRARY.ru)

54. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Систематизация концептуальных подходов к определению форм и видов финансового контроля. *Institutional framework of the economy functioning in conditions of transformation: Collection of scientific articles*. Vol. 2. Nürnberg, Deutschland: Verlag SWG imex GmbH, 2014. Р. 125–128. (0,3 д. а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано підходи до удосконалення теоретичних засад фінансового контролю* (0,15 д.а.) (RSCI, eLIBRARY.ru)

55. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Діалектика відповідальності за порушення бюджетного законодавства в Україні. *Socio-economic aspects of economics and management: Collection of scientific articles*. Vol. 2. Taunton, MA, United States of America: Aspekt Publishing, 2015. Р. 99–103. (0,38 д.а.) *Особистий внесок здобувача: доведено необхідність посилення відповідальності за бюджетні правопорушення* (0,19 д.а.) (RSCI, eLIBRARY.ru)

56. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Methods of administrative and tax stimulation for development the construction industry of economics Ukraine. *Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation: Collection of scientific articles*. Montreal, Canada: Publishing house «BREEZE», 2015. Р. 219–225. (0,48 д.а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано доцільність використання методів податкового стимулювання розвитку будівельної галузі* (0,24 д. а.) (RSCI, eLIBRARY.ru)

57. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Borrowing from non-residents: features taxation (on the example of India). *Economics, management, law: challenges and prospects: Collection of scientific articles*. New Delhi, India: Discovery Publishing House Pvt. Ltd., 2016. Р. 110–114. (0,4 д.а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновані напрямки удосконалення механізму оподаткування нерезидентів* (0,2 д. а.) (RSCI, eLIBRARY.ru)

58. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Some aspects of influence excise taxation on socio-economic processes in Ukraine. *Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles*. United States of America: Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, 2017. Р. 263–268. (0,4 д.а.) *Особистий внесок здобувача: надано науково-практичні рекомендації щодо удосконалення механізму акцизного оподаткування* (0,2 д.а.) (RSCI, eLIBRARY.ru)

59. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Fragmentary analysis of action mechanism regulatory function of income tax enterprises in Ukraine. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2017. № 1. Vol. 3. С. 70–76. (0,47 д.а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновані напрямки удосконалення*

механізму дії регулюючої функції податку на прибуток (0,24 д.а.) (*Index Copernicus, International Scientific Indexing*)

60. Khomutenko A. Specific methodological approaches to managing state finances. *Montenegrin Journal of Economics*. 2018. № 3. Vol. 14. P. 73–81. (0,64 д.а.) (*Scopus, Index Copernicus, RePEc, Cabell's Directories, Econlit, EBSCO HOST, BibTeX RIS (EndNote, ProCite, RefMan)*)

Статті в інших наукових виданнях:

61. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Зміни істотних умов в договорах про публічні закупівлі: проблемні питання. *Регіональна економіка та управління*. 2019. № 2 (24). Ч. 2. С. 134–139. (0,73 д. а.) *Особистий внесок здобувача: розроблено науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правових і організаційних засад публічних закупівель* (0,37 д.а.) (*Index Copernicus, PИHЦ*).

Список публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

62. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П., Луценко І. С. Необхідність та шляхи реформування податкової системи України. *Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України*: матеріали наук.-практ. конф., 21-22 жовтня 2010 р. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2010. С. 238–240. (0,11 д.а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність реформування податкової системи* (0,05 д. а.)

63. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Проблемні питання адміністрування податків у Проекті Податкового кодексу України. *Стан та проблеми оподаткування в умовах світової фінансової кризи*: матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф., 12-13 листопада 2010 р. Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. С. 361–363. (0,2 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначено порядок податкового адміністрування* (0,1 д.а.)

64. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Проблемные вопросы налогообложения физических лиц – СПД в новой редакции Налогового кодекса Украины. *Стратегія розвитку України у глобальному середовищі*: матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф., 17-19 листопада 2010 р. Сімферополь: ВіТроПринт, 2010. С. 115–118. (0,52 д.а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновані напрямки удосконалення механізму оподаткування фізичних осіб – СПД* (0,22 д.а.)

65. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Зовнішній державний фінансовий контроль місцевих бюджетів: доцільність та правові колізії. *Розвиток економіки у ХХІ столітті: теоретичні та практичні аспекти досліджень*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 5 жовтня 2013 р. Тернопіль, 2013. С. 88–90. (0,18 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначено нормативно-правові та організаційні недоліки зовнішнього державного фінансового контролю і запропоновані напрямки їх усунення* (0,09 д. а.)

66. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Аудит місцевих бюджетів Державної фінансової інспекції України. *Актуальні питання економіки та управління у сучасних соціально-економічних умовах*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 14-15 жовтня 2013 р. Дніпропетровськ: «Герда», 2013.

С. 208–211. (0,21 д.а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано доцільність аудиту місцевих бюджетів* (0,11 д. а.)

67. Хомутенко А. В. Об'єктивна необхідність застосування синергетичного підходу у дослідженнях державного аудиту в системі державного управління. *Сучасні проблеми та механізми фінансового управління: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, 12-13 грудня 2013 р. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2013. С. 635–638. (0,14 д. а.)

68. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Інформаційне забезпечення державного аудиту у сфері фінансів як засіб підвищення ефективності. *Ефективне управління економікою: процеси, явища, ризики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, 13-14 червня 2014 р. Черкаси: ВД «Гельветика», 2014. С. 81–84. (0,22 д.а.) *Особистий внесок здобувача: доведено роль інформаційного забезпечення у підвищенні ефективності державного аудиту* (0,11 д. а.)

69. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Передумови впровадження державного фінансового аудиту бюджетних програм в Україні. *Економіка та сучасний менеджмент: теоретичні та практичні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, 15-16 серпня 2014 р. Одеса: ЦЕДР, 2014. С. 99–102. (0,2 д.а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність проведення державного фінансового аудиту бюджетних програм* (0,1 д. а.)

70. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Особливості оподаткування податком на додану вартість підприємств аграрного сектору економіки України. *Розвиток національної економіки: теорія і практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, 3-4 квітня 2015 р., Івано-Франківськ – Тернопіль: Крок, 2015. Ч. 3. С. 163–165. (0,23 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначені напрямки удосконалення механізму оподаткування податком на додану вартість аграріїв* (0,12 д. а.)

71. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Податки як інструмент регулювання розвитку регіонів України. *Проблеми и перспективы социально-экономического развития территорий: матеріали IV міждун. науч.-практ. конф.*, 29 апреля – 3 мая 2015 г. Opole, Poland, 2015. С. 115–117. (0,13 д.а.) *Особистий внесок здобувача: доведено важливість податкового регулювання регіонального розвитку* (0,07 д. а.)

72. Хомутенко А. В. Фінансова логістика та інновації в управлінні державними фінансами. *Глобальне управління: теорія та практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Афіни: Євро – Середземноморська Академія мистецтв і наук, 2015. С. 146–149. (0,2 д. а.)

73. Хомутенко А. В., Зінченко М. А. Науковий підхід до удосконалення системи управління публічними фінансами України. *От Балтики до Причерноморья: национальные модели экономических систем: материалы міждун. науч.-практ. конф.*, 25 марта 2016 г. Рига (Латвія): Baltija Publishing. С. 311–314. (0,2 д.а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновані науково-методичні рекомендації до удосконалення системи управління публічними фінансами* (0,1 д. а.)

74. Хомутенко А. В., Пашура А. Ю. Векторы совершенствования деятельности органов Государственной аудиторской службы Украины. *Україна – Болгарія – Європейський союз: сучасний стан і перспективи*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., 24 сентября – 1 октября 2016 г. Варна (Болгария), 2016. С. 317–321. (0,25 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначені пріоритетні напрямки удосконалення діяльності урядового органу фінансового контролю* (0,15 д. а.)

75. Хомутенко А. В. До питання розмежування та змістовного наповнення термінів «інститут» та «інституція». *Актуальні проблеми економіки та менеджменту*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 лютого 2018 р. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2018. С. 15–18. (0,21 д. а.)

76. Хомутенко А. В. Административные и финансовые инструменты государственного управления. *Украина – Болгария – Европейский союз: современное состояние и перспективы*: материалы IV междунар. научн. конф., 2018. С. 341–346. (0,34 д. а.)

77. Хомутенко А. В. Еволюція правових основ модернізації управління державними фінансами України. *European integration of economics, education and law: Proceedings of the International Scientific Conference, March 22-23, 2018*. Warsaw: BMT. Eridia Sp. z o.o. Wydawnictwo Erida, 2018. P. 271–274. (0,19 д.а.)

78. Хомутенко А. В. Деякі аспекти управління державними цільовими бюджетними фондами в Україні. *Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 23 березня 2018 р. Одеса: ОНЕУ, 2018. С. 155–159. (0,27 д. а.)

79. Хомутенко А. В. Соціокультурний підхід в управлінні державними фінансами. *Фінансова інфраструктура в забезпеченні сталого розвитку*: матеріали I міжнар. наук.-практ. конф., 19 березня 2019 р. Київ: КНЕУ, 2019. С. 257–258. (0,14 д. а.)

80. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Цінова конкуренція та застосування звичайних цін при визначенні бази оподаткування контролюючими органами. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти*: матеріали III всеукр. наук.-практ. конф., 28-29 березня 2019 р. Дніпро: НМетАУ, 2019. С. 392–396. (0,21 д.а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність удосконалення механізму оподаткування окремих операцій* (0,11 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Хомутенко А. В. Управління державними фінансами: теорія та методологія. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08. – «Гроші, фінанси і кредит». – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2019.

У дисертаційній роботі розкрито теоретико-методологічні засади та розроблено науково-методичні й практичні рекомендації щодо формування нової парадигми ефективного управління державними фінансами.

Запропоновано науково обґрунтовану дескриптивну концепцію модернізації управління державними фінансами України. Сформовано методологічний базис управління державними фінансами та розроблено методологію комплексного системного оцінювання його ефективності. Здійснено структурування системи управління державними фінансами на засадах ієрархічності та зворотного зв'язку. Удосконалено методологію та методичний інструментарій перспективного планування доходів і видатків та управління вхідними й вихідними фінансовими потоками державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів, фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки. Визначено доктринальні принципи та формально-праксеологічні доміанти управління державними фінансами. Аргументовано напрямки вдосконалення нормативно-правового, інформаційного, фінансового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення управління державними фінансами.

Ключові слова: державні фінанси, управління, методологічні підходи, державний бюджет, державні позабюджетні фонди, суб'єкти господарювання державного сектора економіки, доходи, видатки, фінансові потоки, планування, організація, контроль.

АННОТАЦІЯ

Хомутенко А. В. Управление государственными финансами: теория и методология. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08. – «Деньги, финансы и кредит». – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2019.

В диссертационной работе раскрыты теоретико-методологические основы и разработаны научно-методические и практические рекомендации по формированию новой парадигмы эффективного управления государственными финансами. Предложено научно обоснованную дескриптивную концепцию модернизации управления государственными финансами Украины. Сформировано методологический базис управления государственными финансами и разработана методология комплексного системного оценивания его эффективности. Осуществлено структурирование системы управления государственными финансами на основе иерархичности и обратной связи. Усовершенствована методология и методический инструментарий перспективного планирования доходов и расходов, а также управления входящими и исходящими финансовыми потоками государственного бюджета, государственных внебюджетных фондов денежных средств, фондов денежных средств субъектов хозяйствования государственного сектора экономики. Определены доктринальные принципы и формально-праксеологические доминанты управления государственными финансами. Аргументированы направления усовершенствования нормативно-правового, информационного, финансового, материально-технического и кадрового обеспечения управления государственными финансами.

Ключевые слова: государственные финансы, управление, методологические подходы, государственный бюджет, государственные внебюджетные фонды, субъекты хозяйствования государственного сектора экономики, доходы, расходы, финансовые потоки, планирование, организация, контроль.

ABSTRACT

Khomutenko A. V. State finance management: theory and methodology. – Manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economics sciences, specialty 08.00.08. – «Money, finance and credit». – Odessa National Economic University, Odessa, 2019.

The dissertation presents theoretical and methodological foundations and develops scientific, methodological and practical recommendations on forming a new paradigm of effective state finance management.

It was proposed the science-based descriptive concept of modernization of state finance management, which is based on the combination of institutional approach (it allows to reveal the relationship of public institutions), structural approach (it takes into account the components of state finances), functional approach (it distributes the areas of management activity in public finance by function), a resultative approach (focused on meeting public interests).

It has been formed the methodological basis of state finance management, which includes: an object (state finances), a subject (budget and financial indicators), principles of purposeful influence (legality, transparency, efficiency, etc.), relevant methodological approaches (systemic, project-oriented, process, informational, synergetic, structural-functional, socio-cultural, institutional, signalling, product-oriented, etc.), which combine dialectically related general scientific and special methods (comparative, quantification, morphological decomposition, etc.).

The author has developed a methodology of complex, systematic performance evaluation of state finance management, which is based on the combination of resultative (it considers only the results of management activities, expressed through effects) and product-oriented (it focuses on the end product – public goods) approaches and involves the construction of economic and mathematical model. This economic and mathematical model takes into account the system of indicators proposed by the author, which are structured according to individual effects (economic, social and organizational) and formed methodical approaches to the normalization and determination of each indicator weight on the basis of its multiplicative effect.

The work provides the structure of the state finance management system based on the hierarchy and feedback, which takes into account: the structure of the management object – state finances, the material content of which is the state budget, state off-budget funds and public sector funds that are interconnected but have characteristic attributive properties; the multilevel entities of state finance management, whose morphological decomposition allows them to be grouped by function; doctrinal principles of managerial activity.

The author has devised methodology and methodological tools for perspective planning of revenues and expenditures and management of the inflows and outflows of funds of the state budget, state off-budget funds, funds of economic entities of the state sector of economy through its systematization and modernization.

There were presented the grounds for the scientific and methodological approaches to the control in the sphere of state finances, based on the organizational and functional foundations of the activity of external and internal control entities and the complex analytical and prognostic tools for assessing the quality, productivity, effective control of the Audit Chamber and the State Audit Service of Ukraine.

There were given scientific and practical recommendations to increase the level of: social effect, which is the result of management activities in the field of social security and social justice; economic effect – as a result of ensuring budgetary, debt, investment stability and financial stability of economic entities in the state sector; organizational effect - as a result of administration and control in state finance.

The doctrinal principles of state finance management were defined, which are grouped into those that refer to management system as a whole (scientific, systematic, legality, planning, efficiency, transparency) and those which directly relate to authorized persons (competence and responsibility).

There were made scientific recommendations on improving the regulatory support for the state finance management, which provide the systematization of existing acts, the elimination of contradictions and inconsistencies, and the intensification of the implementation of blanket (reference) rules. There were determined the conceptual approaches to the organization of information support for state finance management, which create the landscape of a new open, socially-oriented system. There were formed the scientific and methodological tools of financial support for the state finance management, which are based on a resultative approach to the activities of authorized entities and a systematic approach to identifying sources and instruments that depend on the type of economic entity and its sphere of activity. The methodological principles of personnel support for the state finance management have been formed on the basis of improving approaches to the formation of official salary and incentive payments; the use of modern motivational tools, such as grading and participative management; strengthening the legal responsibility of officials and improving the procedure for bringing them to it.

Key words: state finance, management, methodological approaches, state budget, state off-budget funds, state sector entities, revenues, expenditures, financial flows, planning, organization, control.

Підписано до друку 04.11.2019 р. Зам. № 106

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,9.

Тираж 100 прим. ОНЕУ, м. Одеса, вул. Преображенська, 8